

NOAH 19-20 ^{K4}

Udgiver: NOAH, Kompagnistræde 37, o. g., 1208 København K, postgiro 16 00 39

STOCKHOLM



RAPPORT

Abonnement: NOAH 19-24 kr. 15

Tidligere numre kan også fås:

NOAH 1-6 kr. 10

NOAH 7-12 kr. 10

NOAH 13-18 kr. 12

NOAH 14-15 (økologinummeret)
kr. 5.

For mere end 100 stk. 1 kr.s rabat
pr. stk.

Bestillinger sker ved indbetaling til
giro 160039. Anfør på talonen hvilke
numre du ønsker.

Meddelelser om flytning sendes til dit
posthus

Reklamationer over udeblivelse og ure-
gelmæssigheder meddeles til dit post-
hus, som skal ligge inde med de(t)
manglende eksemplar(er)

Manuskripter og fotos modtages me-
get gerne

Adresse: Kompagnistræde 37 o.g.,
1208 København K

Telefon: 156052 kl. 9-13 mand.-fred.

Giro: 160039

Åbningstid: mandag-fredag kl. 9-13
samt de fleste hverdagsaftener

NOAH-bladet udkommer, når der er
behov for og stof til et nummer. Det
redaktionelle hverv går på skift i grup-
perne. Indholdet vil således vise størst
mulig variation. Den til nummeret
siddende redaktion og de enkelte for-
fattere hæfter alene for indholdet,
hvorfor meninger, der tilkendes gives i
bladet, ikke nødvendigvis er identiske
med hele NOAH-sammenslutningens
opfattelse. Nummeret skal dog inden
udsendelsen til offentligheden have
været fremlagt på et NOAH-kontakt-
mandsmøde.

NOAHs organisationsform i de 2 første
år er beskrevet i NOAH 1 (af 9.10.
69) og NOAH 4 (af 15.2.70).

Rettelse til NOAH 18

Desværre var der faldet nogle
initialer ud i NOAH 18. Det skal
derfor meddeles, at artiklen
"miljøskader ved økonomisk
vækst" er skrevet af Jesper Ans-
bæk og Allan Jensen.

Stockholmgruppen:

Kurt Anker
Jens Brøndum
Birgitte Bulow
Poul Degnbøl
Poul Eriksen
Gerda Henning
Birgitte Højager
Steen Juhler
Niels Juul Busch
Hanne Limnitz
Bent Møller Sørensen
Klaus Nielsen
John Petersen
Gert Schultz
Jørgen Slass
Per Steen
Henning Schroll
Sigrid Tvedberg Schroll

Forord

Med dette nummer af bladet vil
vi fortælle om en aktion — hvor-
dan den forløb og om dens posi-
tive og negative sider.

Aktionen er i dette tilfælde
NOAHs ARKturen til Stock-
holm, men mange af de erfarin-
ger, vi har gjort, kan lige så godt
bruges ved andre aktiviteter.
Derfor har vi heller ikke villet
lave en pæn og afsleben rapport.
Vi har prøvet at fortælle om de
ting, vi har lavet, så andre ikke
behøver at lave de samme dum-
heder og således, at der er kom-
met en slags brugsanvisninger
ud af det.

Gruppen bestod oprindeligt af 14
mennesker. Størstedelen er de-
sværre faldet fra ligesom ved så
mange andre aktiviteter. Hvis
nogen kan finde ud af hvordan
man får folk til at arbejde sam-
men og gøre noget færdigt, så
fortæl.

Bladet er iøvrigt en opfordring
til andre grupper om at fortælle
om deres aktiviteter.

Vedtaget på kontaktmøde 3. okt. 72.
Eftertryk tilladt mod kildeangivelse.

Indhold:

NOAHs Ark	side 3
På vej	— 4
Heksekedlen	— 5
Undersøgelser	— 8
Døde muslinger	— 12
Lang vej hjem	— 13
Økopjece	— 14
Interviews	— 16
Indenfor murene	— 19
Reklame	— 25
Dai Dong	— 26
Bogliste, fortsat	— 28

NOAH'S ARK

NOAHs Stockholmsgruppe startede ca. et år før FN's miljøkonference skulle afholdes i Stockholm.

Der var flere grunde til gruppens oprettelse. For det første ønskede NOAH at formulere sin holdning til konferencen og forberede eventuelle aktiviteter i den anledning.

For det andet var NOAH blevet bedt om, at sende en repræsentant til Den danske national Komite, der skulle udarbejde et dansk oplæg til Konferencen. Senere blev NOAH opfordret til også at sende en repræsentant med i den danske delegation, der skulle deltage i Stockholm.

Efter diskussioner i gruppen af disse sidste punkter og om vor holdning til konferencen, blev opfordringerne imødekommet.

Der var imidlertid også ideer om på anden vis at deltage aktivt i selve Stockholm, især efter at nogle stockholmere fra bl.a. Alternativ Stad besøgte NOAH i København for at udveksle synspunkter og drøfte, hvordan man kunne koordinere eventuelle aktiviteter især i Stockholm.

Under hvilken form blev længe diskuteres indtil der i forårets løb var nogen stemning for en tur fra Danmark pr. sejlskib til FN's konference-by, for på den måde at blive i stand til at skabe opmærksomhed om konferencens store mangler og om de ting, alternative grupper foretog sig. Sejlskibet skulle samtidig markere en afstandstagen fra den fantastisk menneskefjendtlige udvikling, der foregår indenfor transportproblemet.

EN SVÆR FØDSEL

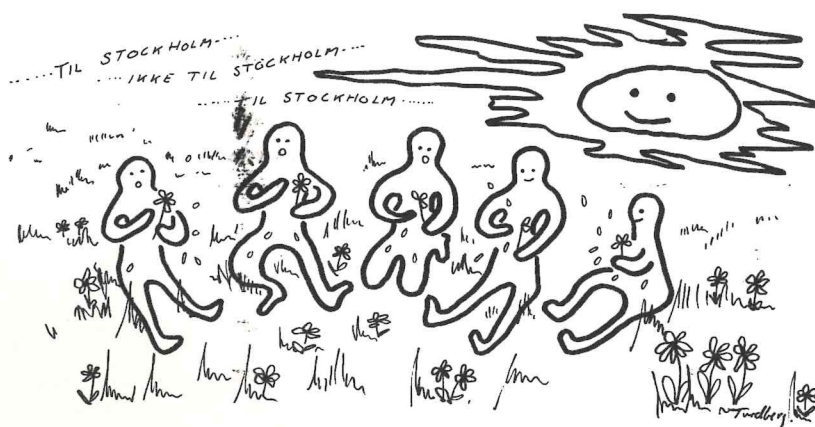
Efter en kort oplussende begejstring, hvor adskillige mennesker gik rundt og i smug lærte forskel på styrbord og bagbord og sagde dørken istedet for gulvet, ja man gik i sin begejstring op til selveste miljøministeriet og fik bevilget 15.000 kr., hvilket fik kulturministeriet til at punge ud med et lignende beløb til ideens iværksættelse, — efter denne begejstringens frugtbare periode dalede interessen for projektet, og det så i lang tid ud til, at arken skulle blive en abort. Denne dystre udsigt blev yderligere forstærket ved, at sejlskibet Fulton hånligt afviste alle

bestræbelser for at gøre hende til den udvalgte, der skulle agere antiforureningsskibet NOAHs ARK.

Situationen var ret uholdbar, og da den havde stået på i et par måneder, besluttede de sidste rester af de begejstrede, at arken dæleme skulle se dagens lys koste hvad det ville. En storstilet kampagne for at shanghaje folk blev iværksat, og samtidig blev et andet skib udset til den udkærne. Det var galeasen Nieren af Rungsted — en herlig skude — som straks sagde ja og slog smut med køjnene ved tanken om en tur til Stockholm. Men hun var en dyr dame som kendte sig eget værd, og da der senere blev trykt en ukristelig masse brochurer til uddeling på rejsen og i Stockholm (disse brochurer skulle sammen med andre visuelle udtryksmidler dels tjene som oplysning om forureningsfaren dels danne grundlag for diskussioner med de indfødte, som man forventede nysgerrigt ville flokkes om skibet), fik de mange ministeriepenge snart ben at gå på.

AFGANG FOR F...

Den 29.5. i det Herrens år 1972 oplevede morgenduelige københavnere, der tilfældigt passerede forbi Kvæsthusbroen, at se en større flok mennesker løbe forvirret rundt mellem hverandre og spørge efter hinanden og om, hvor man kunne finde ditten og, hvad der var blevet af datten. Det var NOAH-folk og pressefolk. De første prøvede desperat at få det sidste udstyr med ombord, og de sidstnævnte prøvede ligeså desperat at få noget at vide om denneher ekspedition. Og midt i al denne virak lå Nieren (undskyld — NOAHs ARK) og rykkede utålmodigt i sine fortøjninger. Hele hendes smækkre krop dirrede af spændt forventning over det forestående eventyr, og hun ænsede næsten ikke de mange landkrabbefødder, der maltrakterede hendes dæk. For at gøre forvirringen fuldkommen rev hun sig pludselig løs og begyndte at bevæge sig bort fra land med journalister om bord og efterladende flere besætningsmedlemmer nervøst hoppende på kajen. Hvilken overnaturlig kraft, der greb ind i denne situation og fik reddet de spegede tråde ud, så kun de, der skulle med, kom med, kan man kun gisne om, men de ombordværende var enige om, at der er mere mellem himmel og jord, og med hjertet i halsen og krydsede fingre vinkede man farvel til det gamle land og sejlede ind i uvisheden.....



PÅ VEJ

Da turens formål tildels var helliget kontakt med folk i havnene, medbragte båden et lager af informationsmateriale. Foruden 3000 pjecer om økologi, Østersøens forurening samt FNs konference, der skulle uddeles undervejs, rådede gruppen over et lille silketrykkeri. Hertil kommer NOAH-udstillingen der blev stillet op ved skibssiden i alle havnene.

Trykningen af plakater viste sig mere vanskelig end først beregnet, især på grund af pladsforholdene. Bådens eneste fælleslokale anvendtes til spising, arbejde, diskussioner m.v. og kunne sjældent ryddes til det pladskrævende arbejde med silketrammerne. Trykfarven, der var på terpentinsbasis af hensyn til hurtig tørretid, virkede generende med de ringe udluftningsmuligheder. Da det endelig gik løs med første oplag på 200 plakater, måtte flere kahytter tages i brug til udspænding af tørresnore under loftet.

skussioner i fælleskahytten hvor man orienterede om konferencens formodende indhold og baggrund. Som udgangspunkt refereredes udenrigsministeriets pjecer om konferencen. Dette papir, der blev uddelt til de tilstedeværende, gav et godt praj om svælget mellem konferencens intensjoner og formåen.

SVENSKE HAVNE

I den første svenske havn, Åhus, var det småt med fremmødet ved skibets ankomst. Det lykkedes os dog at komme i kontakt med folk, der var i gang med at starte en lokal miljøgruppe. Deres problemer var stærkt præget af angsten for at rage uklar med opinionen i den forholdsvis lille by, hvor industriens folk havde det afgørende ord. Vi forsøgte at bibringe moralsk og praktisk støtte bl.a. ved at for-

Undervejs diskuterede vi muligheden af at kommunikere på en mere folkelig vis ved anløbsstederne. Det blev foreslået at forsøge at sætte et teaterstykke op, der skulle fortælle om formålet med vor rejse. En overgang tænkte vi på at anvende døde fisk som dukker i et mester-Jakel-spil, der skulle handle om livet på bunden af den forurenede Østersø. Imidlertid blev forehavendet hæmmet af flere helt jordnære begrænsninger, bl.a. vor tidsplan, der gjorde at vi aldrig nåede frem til de enkelte byer før forretningernes lukketid. Teaterstykket måtte udsættes til Stockholm.

I Södertälje, vor sidste havn inden Stockholm, blev vi kontaklet telefonisk af alternativgruppen Pow Wow, der meddelte os, at den holdt konference med den samlede presse den følgende dag på Skeppsbron og at man var interesseret i tilstedeværelsen af Noahs Ark ved samme lejlighed. Det blev aftalt, at en repræsentant for Pow Wow skulle gå ombord idet vi passerede den sidste sluse og etablere radiokontakt til pressekonferencen, således at skibets ankomst kunne passe ind i programmet.

På vej ind gennem sluserne satte vi fuld damp på trykningen af en plakat, der skulle fungere som resolution. Trykningen foregik på dækket og aktiviteten bar præg af, at flere ombord nu var blevet mere fortrolige med plakatarbejdet. Den sidste plakat blev hængt til tørre samtidig med at Pow Wow-manden gik ombord.



SVANNEKE - OHØJ!

I Svaneke havn blev vi modtaget af den lokale NOAH-gruppe, der havde inviteret byens befolkning og en del skoleklasser fra nabobyerne til at besøge skibet. Forberedelserne til skibets ankomst kom til udtryk i det store antal håndmalede plakater, der var hængt op ved havnen. Det gennemgående tema var en kritisk holdning til FN-konferencen. I hold blev de besøgende sluset ned under dæk, hvor der var lejlighed til at se det medbragte udstyr. Senere blev der arrangeret di-

tælle om erfaringerne hjemmefra. I de næste havne, Kalmar og Borgholm ved Øland, fik vi kajplads tæt ved bymidten. Dette viste sig at have stor betydning for kontakten til befolkningen, da vor ankomst i de svenske havne ikke som planlagt var kombineret med forhåndsaktioner fra lokale miljøgrupper. Ved at dumpe ind tæt ved trafikerede strøg samlede interessen for vor ankomst sig naturligt omkring udstillingen, hvor der hurtigt kom en snak igang. Som regel varede det heller ikke længe før lokale pressefolk dukkede op. Senere på turen fandt vi ud af at lade rygter om vor rejse brede sig forud gennem lokalpressen, hvilket sikrede os en bedre dækning.

HEKSEKEDLEN

Ved anløbet til Skeppsbron blev vi modtaget af et par hundrede pressefolk fra hele verden. Vi oplæste vor resolution: "We do not think the UN-conference can solve our environmental problems. As long as economical expansion is considered a necessity for progress we cannot believe in UNs ability of achieving vital goals."

Herefter blandede NOAH-folk og journalister sig på båden og kajen, samtidig med at der blev besvaret spørgsmål og lavet interviews.

Efter pressekonferencen sejlede vi til Nybrokajen, der var vor kajplads under hele opholdet i Stockholm. Nybrokajen er centralt beliggende og passerer dagligt af et stort antal mennesker. Desværre foregår den kørende trafik i umiddelbar nærhed af vandet, således at både udstødningsgasser og støj generede kommunikationen med de gående. Interessen var imidlertid stor, også fra bilisternes side. Flere bilister sagtnede farten for at studere NOAH-udstillingen, der var opstillet i fortovets ene side. Politiet bad os snart fjerne udstillingen, da det hævdedes at forstyrre trafikken. Vi flyttede planterne 1/2 m tilbage og fastgjorde dem på siden af skibet i god læsehøjde.

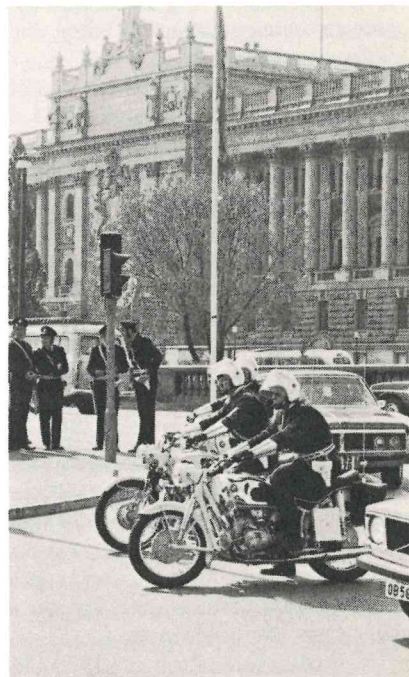
På Kajen fik vi afsat et stort antal pjecer og plakater. Især plakaterne og udstillingen gav anledning til verbal

kontakt, mens pjecerne fortrinsvis modtoges med senere læsning for øje. Efter flere henvendelser angående uforståelige danske ord i teksten til udstillingen fik vi suppleret planterne med spredte svenske oversættelser. Mange forbigående vovede sig ombord på båden for at stille spørgsmål og en del fik lejlighed til at besigtige skibets indretning og udstyr.

Få timer efter ankomsten til Nybrokajen blev vi kontaktet af repræsentanter fra Alternativ Stad, der bad os tale ved et stort folkemøde i Kungsträdgården. Her fortalte vi om NOAHs opbygning, den forløbne uges tur til Stockholm samt vor stilling til den officielle konference. De medlemmer af NOAH, der ikke var beskæftiget med den permanente turnus på kajen, spredte sig i byen for at optage kontakter med andre alternative grupper og for at indsamle skriftligt materiale om aktuelle arrangementer.

OASE I STENØRKEN

Vi mærkede snart at verdenspressens interesse for den officielle konference aftog til fordel for de alternative aktiviteter. Klimaet omkring konferencen var internationalt og sterilt, forhandlingerne syntes at være aftalt spil



og der var ikke mange nyheder at hente dér. Det varede ikke længe før en sand strøm af avis-, radio- og TV-folk begyndte at besøge båden. Her lå en lille oase i det stressede storbymiljø, et sted hvor man kunne sidde i solen og få en øl og en håndmad uden at tænke på etiketten. Kontakten formede sig som uformelle samtaler omkring NOAHs syn på miljøforringelsens årsager og bekæmpelse. Ganske vist kunne vi ikke helt sige os fri fra at spille på skibets egnethed som tilflugtssted, men vi forsøgte så godt som muligt at få de ting igennem, som vi fandt relevante. Nogen egentlig styring af vor PR-virksomhed fandt ikke sted, dertil var situationen for uoverskuelig. Vi prøvede dog at lære af hinanden og diskuterede indbyrdes linien i vor udadrettede virksomhed.

Stemningen i Stockholm var på det tidspunkt hed. Bystyret havde omgæret konferencen med sikkerhedsforanstaltninger, der ledte tanken hen på Frankrig maj 68. Det særlige Miljøpolis, en supplerende politistyrke der talte tusinder, var uddannet af franske instruktører i de svenske skove og specielt trænet i at nedkæmpe demonstrationer og "optøjer". Selvom vi ikke deltog i aktiviteter, der konfronterede os med disse styrker, mærkede vi hele tiden hvordan vi blev overvåget såvel fra land som fra vand og luften. Et par



gange om dagen strøg politibåde op på siden af os og helekoptere var et dagligt syn. Alligevel føltes båden som et fristed, hvor distancen til det hektiske konferencemiljø blev understreget af det afslappede liv ombord.

Det føles svært at sige noget eksakt om pressedækningens fordeling på de forskellige medier og nationer. Vi mærkede os ved, at den hjemlige presse, specielt morgenaviserne, var svagt repræsenteret. Bagefter var vi enige om, at vi burde have ført bog over hvert interview.

Medlemmer af den danske delegation var ofte ombord. Vor egen delegat orienterede os løbende om forhandlingerne i delegationen og på de større møder. Hovedindtrykket var ikke opmuntrende. Vi fik et ret stærkt indtryk af, at konferencen var gennemsyret af politiserende særinteresser. Det var de riges klub, der holdt møde.

Om tilstedeværelsen af en NOAH-repræsentant på konferencen havde indflydelse på arbejdet i den danske delegation, fik vi ikke undervejs nogen præcis fornemmelse af. Vor delegat gav udtryk for pessimisme med hensyn til betydningen af sin tilstedeværelse og havde behov for moralsk støtte hos gruppen på båden. Han følte sig for lidt trænet i det spil, der havde uventet

mange uofficielle udløbere.

De øvrige delegaters besøg på båden afstedkom ellers til tider samvær under kammeratlige former. Der blev tid til små fortrolige diskussioner, hvor man hurtigt fik indblik i sider af konferencens (manglende) dynamik. Generelt var indtrykket, at de negative forventninger til konferencen holdt mere end stik. Man kunne undertiden ønske, at tingene var stillet hårdere op i den forudgående kritik. Konferencen var et bluffnummer, og fortjente at blive omtalt ved sit rette navn.

ANDRE GRUPPER

Kontakten til de øvrige alternative grupper var stort set udbytterig, impuls-givende. Blot kunne man ønske sig flere anstrengelser anvendt på at følge disse kontakter op efter Stockholm. Der blev ikke rigtig lejlighed til at ud-mønte de tilvejebragte samarbejder i konkrete fællesprojekter. En del af skylden må tillægges tempoet i byen, der ikke dannede det bedste grundlag for strategisnak. Her ville en klarere målsætning herfor hjemmefra have gavnnet.

En stor del af de alternative grupper havde fået anvist lejrplads på Skarpnäck flyvepladsen, en nedlagt lufthavn, et godt stykke uden for byen. Bystyret havde været fantastisk imødekommende med indkvarteringen, der naturligvis havde det specielle sigte at pacificere aktiviteterne. Alene problemerne med transport til centrum, hvortil hele konferencen var henlagt, lagde en klar dæmper på udfoldelserne. Og så var flyvepladsen meget nem at overvåge, indhegnet og med politikontrol ved indgangen. En del af de mere seriøst arbejdende alternativgrupper havde inden konferencen sikret sig lokaler i selve bymidten, hvor de store alternativkonferencer blev afholdt. Dette gav også anledning til uroligheder, når politiet følte sikkerheden truet, hvilket skete, når blot en mindre gruppe mennesker var samlet f.eks. på gaden.



FARVEL STOCKHOLM

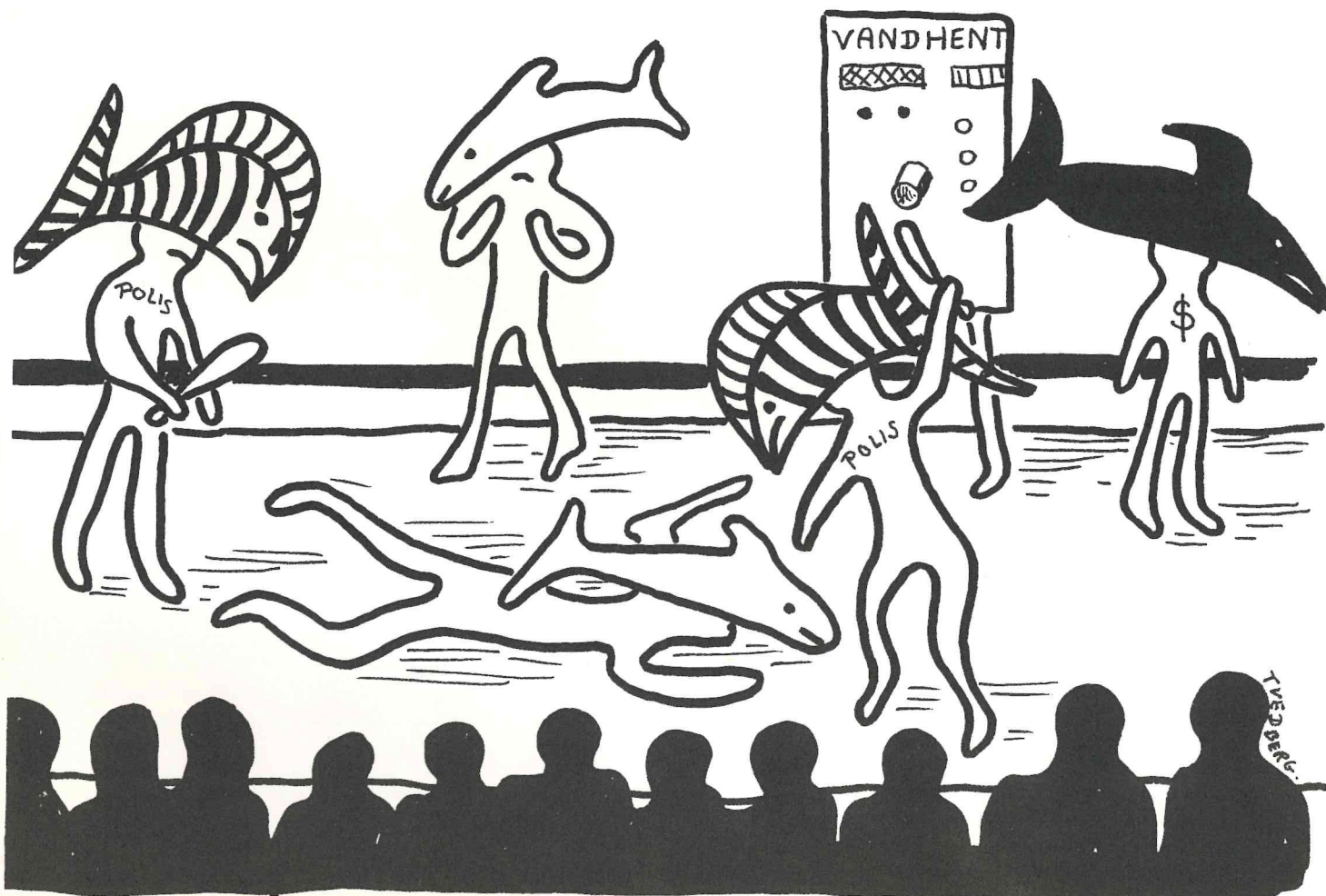
For at sætte et værdigt punktum for vort ophold i Stockholm besluttede vi at arrangere en stor festlighed ved skibet på vor sidste dag i byen. På Skrapnäck var vi bla.a. kommet i kontakt med den amerikanske gruppe Hog Farmers, der var i besiddelse af en stærk musikalsk nerve. Deres evne til at trække folk til flyvepladsen var i høj grad et resultat af deres musik, som blev leveret fra en Woodstock-lignende tribune, velvilligt stillet til rådighed af bystyret. Vi

fik dem snart med på ideen med vores fest, og de tilbød at komme tilstede og spille. Vi fik hurtigt trykt plakater om festen, der blev annonceret i vide kredse. Bortset fra musikken var det vort tidligere indfald om et forureningsteater, der skulle bære arrangementet. Tanken om mester Jakel-teater blev opgivet til fordel for et spil med masker lavet af hønset og papmache. Stykket, der af hensyn til det internationale publikum blev opført på engelsk, handlede om en torskefamilie, der drager til Stockholm for at klage over den forurenede Østersø. Temaet gav anledning til at parallellisere over formålet med vor egen tur og var samtidig et angreb på konferencens formynderiske tendens. Inden festen begyndte sejlede vi en tur i Stockholm havn, hvor vi tog en bundprøve af sort, stinkende mud-

der. Dette mudder blev sammen med to andre prøver fra Østersøen anbragt i glas, som tre af de fremmødte så skulle identificere. Til konkurrencen ("Smell the Mud Contest") udvalgte vi en dansk politiker, en fuldmægtig fra Forureningsministeriet samt en pige fra Hog Farm-gruppen. Indholdet af de tre glas gav utvetydige reaktioner i ansigtsudtrykkene, da lågene blev skruet af. Efter en tids forsigtig snusen gik den ene af konkurrenterne dog af med sejren. Præmien var en væmmelig pølse og et plasticbestik.

Festen trak mange nysgerrige til, og stemningen var helt igennem munter.

Samme nat tøffede vi ud af havnen med fyrværkeri i masten.



UNDERSØGELSER

Østersøen — det døende hav hedder det på en af de plakater, som vi trykte undervejs til Stockholm. Samme ildevarslende ordlyd genfindes på en af de brochurer, som uddeltes, og indholdet er formet som en skarp kritik af den forurening, der foregår af omtalte farvand. "Jamen", vil den kvikke læser måske indskyde, "Østersøen er da fra naturens hånd gjort til et døende hav". Dette er delvis rigtigt. De mange ferske floder, der har udløb i området, forårsager tillige med den ringe fordampning dannelsen af et øvre brakvandslag, som ikke eller kun yderst vanskeligt blandes med det nedre, tungere saltvandslag (man taler om et springlag mellem de to lag). Den opløste atmosfæriske ilt og ilt fra algerne fotosyntese findes i de øvre lag. Da samtidig den horisontale udveksling med iltrigt saltvand fra Kattegat hindres af en tærskel ved Danmark, er resultatet iltmangel i de nedre lag.

Dette har man længe været klar over. Fiskere har oplevet at få trawlet fyldt med døde fisk, fordi de fra højere lag med tilstrækkelig ilt har trukket fiskene ned i dybere lag uden ilt og dermed kvalt dem. Man har oplevet, at gydningen slog fejl, fordi der ikke var ilt nok i de lag, hvor torskens æg befandt sig. Store vandindstrømninger gennem bælteerne har i perioder rettet midlertid op på situationen. De seneste indstrømninger i slutningen af 1971 og i foråret 1972 har ifølge bornholmske fiskere bragt mere ilt og gjort fisken mere talrig, end tilfældet har været i de sidste 3-4 år.

Hvorfor er vi da bekymrede for Østersøen, når naturen synes at have indført sin egen for os lidt upraktiske rytme? Vi er bekymrede fordi:

1) den stigende udledning af organisk materiale f.eks. fra urensset kloakspildevand stjæler af de sparsomme iltreserver, idet ilt er nødvendigt i forrådnelsesprocessen.

2) den stigende udledning af fosfater, sulfater og andre næringssalte betyder en overproduktion af alger, hvilket har tilfølge, at større mængder dødt materiale synker ned i de iltfattige lag og via forrådnelsen truer med helt at udtømme dem for ilt. Dette kan få til følge, at grænsen mellem iltrigt og iltfattigt vand forskydes opad.

3) den stigende udledning af industrispildevand med stort indhold af gif-

te som kviksølv, PCB og DDT truer vor sundhed og eksistens. Lykke er ikke at fange mange fisk, hvis disse er uspiselige. Fiskere anslår skønsmæssigt, at 1/2 kasse fisk ud af 10 kasser har skrumpelever muligvis p.g.a. DDT-forgiftning.

4) magtpolitikeres manipulationer vanskeliggør eller hindrer samarbejde landene imellem. Vi oplevede det, da Østtysklands udelukkelse fra FN-konferencen betød, at Sovjet og Polen afslog at deltage. Tre lande med hvem man fra dansk side bør og nødvendigvis må samarbejde for at løse problemerne omkring Østersøens forurening.

For at skabe opmærksomhed om disse problemer besluttede vi undervejs til Stockholm at foretage forskellige undersøgelser og analyser. Værdien af i forbindelse med vor udstilling og udelingen af brochurer at kunne fremlægge resultaterne af helt nye undersøgelser, at kunne vise vand, slam og dyr netop hentet op af havet forekommer indlysende.

FORBEREDELSE

Problemet var i første række at fastlægge de undersøgelser, vi havde mulighed for at foretage, samt at skaffe det nødvendige udstyr hertil. Heri var Zoologisk Museum i København og Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelse (fremtidigt forkortet DFH) i Charlottenlund til uvurderlig hjælp dels med råd og vejledning dels ved at låne os forskelligt materiel i form af vandhenter, bundhenter, prøveflasker, titreringsudstyr, stereomikroskop og meget mere.

En yderst oplivende ting for os var, at DFH viste sig interesseret i de resultater, der måtte fremkomme. Interessen rettede sig især mod iltprøver og svovlbrinteprøver. Af ukendte årsager faldt de sidstnævnte dog ikke heldigt ud, så de figurerer ikke i denne rapport. (Muligvis var reagenserne dårlige, thi de skulle opbevares køligt, et krav vi ikke var i stand til at honorere. Muligvis blev prøverne iltet undervejs. Muligvis var der mod al forventning et så ubetydeligt H₂S-indhold, som prøverne viste).

For yderligere at sikre brugbarheden af resultaterne fik vi en liste over de positioner, hvor DFH i forvejen har undersøgelser i gang. Flere af positionerne lå på arkens rute eller kunne nemt

indpasses heri, så det blev besluttet at foretage undersøgelserne disse steder. Foruden vandanalyser ville vi tage bundprøver samt undersøge opfisket materiale (flora, fauna og affald).

Da det på grund af et vist tidspres ikke var lykkedes at opnå den ønskede rutine i betjening af udstyret, og da der samtidig var en udpræget mangel på reservedele, oplevede vi flere gange at stå i situationer, hvor dele af undersøgelserne måtte indstilles, eller resultaternes pålidelighed ville blive tvivlsom, dersom ikke nyt udstyr kunne fremskaffes. Takket være skibets faste besætnings levende interesse for og deltagelse i hele projektet, deres erfaring og praktiske håndslag lykkedes det imidlertid at overvinde de fleste vanskeligheder.

PRØVETAGNING

Efter at have indrettet os ombord og overstået den værste søsyge gik vi igang med forberedelserne til den første prøvetagning. Den foregik den 29. kl. 22 på positionen 54°59'N, 14°08'Ø og var egentlig ment som en slags generalprøve. Den ringe vanddybde gjorde det på forhånd lidet sandsynligt, at vi ville finde tegn på iltmangel, og dette kom til at holde stik. Ned til 40 meter, som var den største dybde, vi tog prøver på her, kom iltindholdet ikke under 10 mg O₂/l havvand. I appendiks er udførligt beskrevet, hvilken teknik vi anvendte til prøvetagning og analyse.

Næste dag tog vi ud for Svaneke (position 55°09'N, 15°12'Ø) en bundprøve i 68 meters dybde (se appendiks). Den bestod af sort H₂S-^xstinkende mudder og indeholdt kun få dyr. Ifølge de lokale fiskere er dette mudder meget udbredt i fiskeområdet.

Vi forlod Svaneke samme dag med kurs mod Åhus i Sverige. Byen ligger op langs et vandløb, der var tydeligt forurenat.

På vej mod Borgholm på Øland tog vi et par bundprøver og et par skrab. Sidstnævnte er en god metode, idet den giver et godt udbytte af dyr og planter. Jo større diversitet (mange arter) jo sundere miljø. Kun en enkelt prøve indeholdt H₂S-slam.

Det var efterhånden blevet klart for os, at tidsplanen var lagt for stramt el-

ler programmet gjort for omfattende. En række uheld og forsinkelser gjorde nemlig snart, at vi måtte indskrænke prøvetagningerne betydeligt, hvis vi skulle nå rettidigt til Stockholm — turens egentlige mål.

Den 2.6. henholdsvis kl. 13 og 16 tog vi vandprøver på to positioner. Som det fremgår af tallene fandt vi her den iltmangel, som jævnligt plager Østersøens fiskeliv. Vore resultater viser ilt ned til ca. 70 meters dybde. Vandet, vi hentede op fra 143 meter, lugtede af H₂S, men den farvereaktion, som skulle foregå ved tilsætning af de medbragte reagenser, var meget svag.

Med stor spænding gik vi den følgende dag i gang med prøvetagningerne. Dels var det den sidste position, dels skulle vi ned på over 400 meter, hvilket er noget af det dybeste i Østersøen. Hele skibet stod nærmest på den anden ende for via diverse fotoudstyr at forevige det historiske øjeblik, da den sidste vandprøve blev hentet op.

Alt gik glat bortset fra temperaturtagningen. Vort vendetermometer viste i 200 meters dybde et besynderligt udslag, som gav os anledning til at formode, at det ikke har virket helt pålideligt.

I Stockholm havn fik vi lejlighed til en sidste gang at benytte vor bundhen-

ter. Det foregik den 8.6., afrejsedagen, hvor vi fra syv meters dybde hentede en oliestinkende, fed, sort grød op. Prøven blev fyldt på glas og benyttet i vor lugt-til-mudder konkurrence.

Hjemturen gik i hurtigt tempo kun afbrudt af et besøg på Christiansø, hvor vi afleverede tre mand og hjalp med at fange frøer til Zoologisk Museum.

APPENDIKS:

VANDPRØVER OG MÅLING AF ILT

For at hente vandet op fra de ønskede dybder benyttede vi en speciel vandhenter monteret på en tunfiskestang (kraftig stang med tyk line).

Denne vandhenter består af en kraftig metalcylinder, der kan åbnes ved låg i begge ender. I åben tilstand sænkes den ned i vandet til den ønskede dybde (vi havde afmærket linen med kulørte bånd), og ved hjælp af et lod, som glider ned ad linen, udløses en fjederanordning, og lågene smækker i.

Det er absolut en fordel, hvis man kan montere et vendetermometer (registrerer temperaturen i netop den dybde, hvor vandet er taget) på vandhenteren. Vi var nødt til at bruge et separat vendetermometer, hvorved prøvetagningstiden blev fordoblet.

Husk at loddet bevæger sig langsomt i vand. På større dybder kan man, for at være sikker på at prøven er taget, holde let i linen. Et ryk i linen indikerer apparatets udløsning.

Til iltanalysen benyttede vi en mellemting mellem en metode, der er beskrevet i "Øvelser til forureningslære" af Ib Høj og Svend Erik Jørgensen (kan lånes på biblioteket) og en metode, vi fik anvist fra DFH. Den sidstnævnte metode er beskrevet nedenfor. Den har den største nøjagtighed i beregningen. Desuden anbefales NOAH-blad nr. 10. Husk at når man skal udregne iltmætningsprocent (faktiske iltindhold i forhold til mulige) i havvand, skal der tages hensyn til både temperatur og saltindhold.

Position	Dybde i meter	Iltindhold i mg/l	Temperatur i C°
57°43'N 17°22'Ø	30	12,8	7,1
	50	8,3	7,6
	70	1,5	7,6
	100	0	4,4
	120	0	
	143	0	
57°44'N 17°05'Ø	30	11,5	7,0
	50	10,7	7,6
	70	1,9	7,5
58°35'N 18°14'Ø	60	8,0	3,9
	70	5,3	3,8
	80	1,1	4,2
	100	0,5	4,3
	200	0	7,2 ?
	330	0	
	425	0	



ILT I HAVVAND

Mængdel af O₂ varierer mellem 0 og 10 ml/l i havvand svarende til 0 til 14,29 mg/l, eller 0 til 0,893 mg atomer/l. Analysen foretages efter Winklers metode, hvor oxygen oxyderer mangan fra iltningstrinet 2 til iltningstrinet 4.

$2 \text{Mn}(\text{OH})_2 + \text{O}_2 \rightarrow 2 \text{MnO}(\text{OH})_2$
Senere reduceres Mn^{IV} atter til Mn^{II} i sur opløsning med J⁻

$\text{MnO}(\text{OH})_2 + 4 \text{H}_3\text{O}^+ + 3 \text{J}^- \rightarrow$

$\text{Mn}^{2+} + \text{J}_3^- + 7 \text{H}_2\text{O}$

Den dannede mængde J₃⁻ bestemmes ved titrering med thiosulfat, hvor J₃⁻ oxyderer thiosulfat til tetrathionat.

$2 \text{S}_2\text{O}_3^{2-} + \text{J}_3^- \rightarrow \text{S}_4\text{O}_6^{2-} + 3 \text{J}^-$

Reagenser:

I 48 g MnSO₄, 4 H₂O eller
40 g MnSO₄, 2 H₂O eller
36,5 g MnSO₄, H₂O opløses til
100 ml.

II 50 g NaOH + 15 g KJ opløses til
100 ml

Når disse reagenser tilsættes havvand dannes først et løst hvidt bundfald af manganhydroxid, derefter oxyderes dette til et brunt bundfald af MnO(OH)₂.

Når prøverne tages, må man passe på, at oxygen-indholdet ikke ændres, dels ved at undgå at oxygenindholdet bliver mindre på grund af stigende temperatur eller faldende tryk, og dels at det ikke bliver større på grund af luftblærer i slange eller prøveflaske.

Aftapning af vand fra vandhenter sker via en gummislange, der stikkes ned til bunden af prøveflasken (ca. 180 ml.). Denne er anbragt i et cylindrisk glas. Der fyldes så meget vand i, at glasset er fyldt til et stykke over flaskens munding.

Straks efter tilsættes ved hjælp af sprøjter 0,6 ml af hver af reagenserne. Flasken lukkes med glasprop, hvorefter den tages op af vandet og rystes grundigt, så bundfaldet bliver fordelt i hele væsken. Flasken sættes atter ned i yderglasset, som proppes med en stor korkprop. Prøven kan herefter gemmes til det er bekvemt at foretage den endelige titrering.

Titrering: Der tilsættes 1 ml conc. svovlsyre og rystes, til alt bundfaldet er opløst, og væsken er homogen. Der-

efter udtages 50 ml prøve med en udvejet pipette. Prøven titreres med thiosulfat fra en burette, først tilsættes så meget thiosulfat, at den brune farve næsten forsvinder, så tilsættes nogle dråber stivelsesopløsning. Den nu stærkt blåfarvede væske titreres videre til farveløshed. Thiosulfatopløsningen fremstilles ved at opløse 10 g natriumthiosulfat og 80 ml isobutylalkohol i 8 l destilleret vand. Natriumthiosulfatopløsningen indstilles på 0,01 N kaliumbijodat. (0,3250 g KH(JO₃)₂ opløses i dest. vand til 1 l). Til 150 ml havvand tilsættes 0,5 ml H₂SO₄ + 0,5 ml reagens II, omryst og tilsæt 0,5 ml af I + 15 ml 0,01 N KH(JO₃). Titrer efter 2 min med natriumthiosulfat.

Thiosulfatens normalitet f =

$$\frac{15,00 \cdot 0,01}{V_2}$$

hvor V₂ er burettens aflæsning ved indstillingen i ml.

Udregninger:

$$\text{mg-at} = \frac{f \cdot V \cdot Y \cdot 10}{Y-1,2}$$

hvor V er volumet af thiosulfat, og Y er prøveflaskens volumen, begge målt i ml.

$$\text{idet ekvivalenter O}_2/\text{l} = \frac{f \cdot V}{50}$$

$$\text{mg-at O/l} = \frac{f \cdot V \cdot 1000}{2 \cdot 50}$$

$$\text{når faktoren} \frac{Y}{Y-1,2}$$

korrigerer for fortynding ved tilsætning af reagenser.

BUNDPRØVER OG SKRAB

Vort udstyr til bundprøver og skræb var beregnet til forholdsvis ringe dybder.

En bundhenter kan bestå af en simpel grab, der kan nedsænkes i åben tilstand og udløses ved sammenstødet med bunden. Trækket i linen får grabben til at lukke sig.

Vær omhyggelig med at grabben er fri for sand og grus, der kan hindre lukningen. Træk og slæk et par gange før den endelige indhaling, så det undgås at kæden sidder i klemme mellem kæ-

derne.

Skræbet er et net med en jernkant, der holder det åbent, når det trækkes i en line efter skibet. Hvis der er strøm, kan det være nødvendigt at sætte en vægt f.eks. en jernkæde i nettet for at holde det på bunden.

Den tid, man skal sejle med skræbet ude, vil naturligvis afhænge af bundforholdene, men mindst 20-30 minutter vil være nødvendigt for overhovedet at få fangst. Pas på ikke at sejle for hurtigt idet nettet let flænges af sten.

At trække bundhenter og skræb ind er, når det som hos os foregår manuelt, et hårdt job, hvilket man lige skal overveje, før man smider grejet ud.

LITTERATUR

Til bestemmelse af de indsamlede dyr og planter kan forskellige nøgler benyttes. Her følger en liste over nogle af dem:

Danmarks Fauna, G.E.C. Gads forlag (omfatter flere håndbøger).
Danmarks Natur — bind 3, Politikens forlag.

Gunnar Thorson: Livet i havet. Berlingske Leksikon Bibliotek.

E. Stresemann: Exkursionsfauna (tysk).
E. Rostrup: Vejledning i den danske Flora, 2. del, Blomsterløse planter, Gyldendal.



Prøvepositioner:

- 1: N 55° 00' E 13° 18' Dybde 47 m
- 2: N 57° 43' E 17° 22' Dybde 140 m
- 3: N 57° 44' E 17° 05'5 Dybde 69 m
- 4: N 58° 35' E 18° 14' Dybde 459 m

Skrab og bundprøver

DØDE MUSLINGER

En væsentlig betingelse for succes, var en god pressedækning. Med succes menes, at så mange mennesker som muligt blev gjort bekendt med aktionens baggrund og forløb og derigennem blev sat i stand til at tage stilling til begivenhederne i Stockholm. En kritik af vor måde at gribe sagen an på var ønskelig af hensyn til kommende arrangementer, men da den i det store og hele har været positiv, har vi søgt at fremdrage og analysere nogle af de mere negative sider, som vi kun selv har været bekendt med, og give nogle erfaringer videre.

Dagen før afrejsen udsendte vi en pressemeddelelse gennem RB. Adskillige journalister fandt da også ned til kajen for at dække afrejsen, men da vi alle havde travlt med at få det sidste grej om bord var der ikke rigtig tid til interviews. Bl.a. søgte en medarbejder fra DR i længere tid at samle et par folk i fælleskajhytten for at lave et bånd til en børneudsendelse. Om det lykkes er stadig uvist. Vi burde have sørget for at en eller to tog sig af denne side af sagen.

Bedre gik det i Svaneke, hvor vi fik tid til en diskussion med den lokale presse. I denne forbindelse bør det nævnes at NOAH-Bornholm havde lavet et godt forarbejde til vor ankomst. I Svaneke fik vi desuden en journalist om bord, som skulle sejle med arken i tre dage og lave en artikelserie om turen.

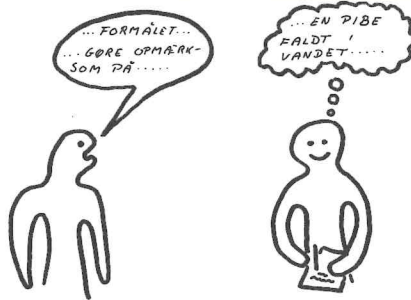
VIDENSKAB

Aviserne havde i deres forhåndsomtale af NOAHs Ark lagt mest vægt på de vandprøver vi ville foretage undervejs. Aktionen havde gradvis fået et ret avanceret videnskabeligt præg. Vi blev omtalt som videnskabsmænd, der skulle undersøge Østersøens helbredstilstand ved hjælp af en mængde dyre instrumenter. Journalisten har sikkert regnet med at kunne fortsætte denne linie med et par sensationelle artikler som via vore undersøgelser skulle vise hvor slemt det står til med "det døende hav". I hvert fald havde hans første artikel et ret chokerende indhold, idet den med "NOAH-forskerne" som kilde fortalte, at 80 pct. af Østersøens muslinger er døde. Det videnskabelige grundlag for denne meddelelse, var en enkelt bundprøve ud for Svaneke, hvor

vi foretog en kvantitativ analyse af dyr.

Efter et internt møde og en efterfølgende henstilling til journalisten om at rådføre sig med os, før han sendte stof hjem til bladet, fulgte en acceptabel artikel om NOAHs syn på nationalrapporten. Den sidste artikel omhandlede fiskere og sennepsgas, og den blev i starten betragtet som udmærket. Den satte imidlertid sindene i bevægelse på Christiansø og hos flere bornholmere. Ved en opringning til avisen havde fiskerne forgæves søgt at hindre journalisten i at bringe flere artikler, der kunne true deres eksistens. Anklagen for at forurene Østørsøen var ikke rettet mod fiskerne, men NOAH havde i sin antiforureningsvirksomhed fået folk til at føle sig truet og reagere negativt.

Den kritik, der kan læses af det foregående, er i lige så høj grad rettet mod os selv for dårlig tilrettelæggelse og manglende viden om journalister og aviser. En journalist må have stof der kan sælge avisen, dvs. noget med "bang" i.



I de svenske byer, vi anløb undervejs til Stockholm, forløb mødet med pressen uden større komplikationer, bl.a. fik vi fin omtale i Kalmar-avisen "Barometern" med et oplag på over 50.000. Vor aktion i Stockholm var så tilpas original og vor ankomst så opsigtsvækkende, at vi fik al den presse-dækning vi kunne ønske.

OM JOURNALISTER

Generelt kan siges om journalister at de fleste ikke ved ret meget om en sag, og er derfor heller ikke i stand til at fremdrage det væsentligste i hvad man fortæller dem. De fæstner sig ofte ved små "sjove" historier, noget der kan give en smart overskrift eller biting. I stedet for at lade journalisten stille spørgsmål, skal man derfor helst selv fortælle eller lede samtalen.

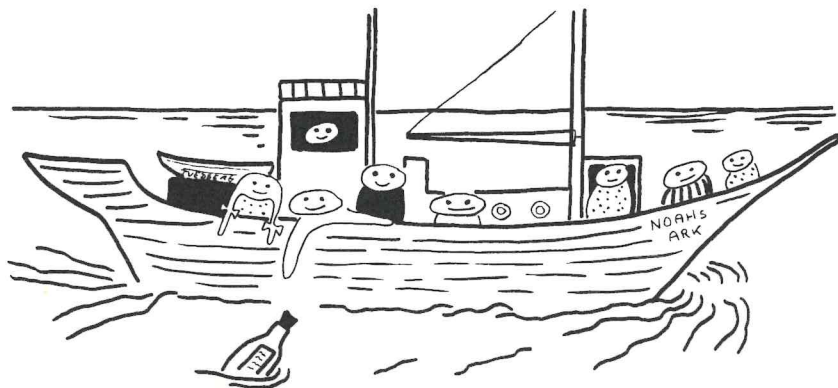
Man har jo altid begrænset spalteplass/ sendetid til sin rådighed, selv om journalisten godt kan bruge en halv time til at snakke, og derfor må man vide bestemt, hvad der er det væsentligste at få frem. Hvis man giver for meget udtryk for at der kan være usikkerhed omkring nogle ting, så digter han tit mærkelige formodninger på.

Er der noget, man ikke selv kan klare, er det bedre at søge hjælp hos andre af gruppen end at snakke sig igennem.

Desuden er det en fordel med: No-genlunde korte sætninger, enkelt sprog. Gentagelser med en lidt anden ordlyd eller den samme. Let tilgængeligt skriftligt materiale til at vise eller give fra sig. Ikke at sprede sig overfor mange emner eller detaljer med mindre man er sikker på at få meget spalteplass (i så tilfælde skal man helst have lov til at læse korrektur før udsendelsen). At undgå ubelejligt "dumme" spørgsmål indirekte ved i stedet for at svare, så at fortælle noget andet eller evt. venligt fortælle at man ikke synes det er væsentligt for sagen. At give journalisten tid til at tænke ind imellem, ellers føler han sig let rendt overende, men han skal ikke have så meget tid at han begynder at stille for mange spørgsmål selv.

LANG VEJ HJEM

Kommunikationen hjemadtil var et af de vigtige områder som ikke fungerede tilfredstillende hverken for os selv eller for det øvrige NOAH. Grundene hertil er de samme som for de øvrige områder, nemlig at turens tekniske forløb var meget uklart for de fleste af os i starten, at ingen havde planlagt turen og de enkelte aktiviteter i detaljer før starten og at ingen rigtig kendte hinanden på forhånd. Det kan forekomme absurd, men var ikke desto mindre en kendsgerning, som blev klar for hver enkelt af os undervejs til Svaneke. I Svaneke fik vi ind imellem de uadventede aktiviteter gjort op med os selv og gruppen, hvad vi skulle stille op med denne tur, som de fleste af os af forskellige diffuse grunde pludselig var med på.



En mand tog hjem igen. Resten fastslog at den eneste basis vi havde, var at der var givet penge til turen og at den var sat igang. Vi kunne alle opgive det tilsyneladende håbløse eller vi kunne fortsætte på den måde at vi omgående lavede et formål med turen og planlagde alt hvad vi overhovedet havde en chance for at planlægge på det tidspunkt. Det sidste blev valgt. I mere end en forstand følte vi os i samme båd, det var gennemgående at en form for moralsk ansvar overfor NOAH og for de mennesker som på en eller anden måde regnede med os, vejede godt til. At alle også havde forskellige personlige motiver er vel selvfølgelig.

Det blev hurtigt vedtaget at sende løbende rapporter om både turens forløb og andre aktiviteter hjem til vores sekretariat som derefter skulle videre-sendte materialet til lokalgrupperne.

Det var nemmere sagt end gjort. Forbindelsen til København var meget uklar. Vi kunne sende breve, men det

ville tage to til tre dage før referatet af en aktivitet kom til København for slet ikke at tale om hvor lang tid der ville gå før det kom ud til lokalgrupperne. Aktualiteten mindskedes unægtelig. Vi havde ingen telefonforbindelse. — Fra Stockholm kunne vi telexe gratis til informationscentret på Nørreport station, men det tog to dage før vi fandt ud af hvordan —. Vi fik sendt ialt to breve og en telexrapport hjem. Hvordan den videre distribution er gået, er temmelig uklar —. Den ene side af sagen er altså, at vi ikke hurtigt nok var i stand til at informere om hvad der skete, hos os selv og i Stockholm i øvrigt.

Den anden side er at vi ikke var godt nok orienteret om hvad der skulle foregå hjemme. Vi havde rigeligt at infor-

mere om undervejs og i Stockholm, men det vil altid være et ekstra plus, hvis man kan fortælle at der samtidig sker ting og sager andre steder, og det ville have hjulpet til at vække den noget sløve danske presse. — I forhold til den massive interesse som den udenlandske presse, radio/tv udviste, var det med enkelte undtagelser mærkeligt at se den danske presses manglende interesse og viden. For både forureningsproblemerne og for de danske aktiviteter, deriblandt vores. Det var især hovedstadspressen der glimrede ved sit fravær.

Efter hjemkomsten manglede vi at nogen hjemme havde samlet hjemligt materiale, dels avisstof og dels tider for radio/TV udsendelserne. Det havde vi ikke nogen chance for at gøre undervejs.

Vi havde samlet så meget skriftligt materiale, som muligt på turen. Det er alt muligt mellem hinanden, kun fuldstændigt uinteressant stof er sorteret

fra. Materialet er sat i mapper i NOAHs bibliotek.

Vi kan sammenfatte vores erfaringer i en slags brugsanvisning på hvordan man en anden gang kan forberede og forbedre den uadventede kommunikation:

1. Formålet skal for det første være helt klarlagt (for alle).
2. Et enkelt menneske skal have ansvaret for at de ønskede meddelelser kommer videre fra udegruppen og hjem.

Indenfor gruppen skal der være en løbende gensidig kommunikation både om hvad der foregår i selve gruppen og om hvad der erfares om aktiviteter udenfor gruppen.

Gruppen skal på hyppige fællesmøder godkende i hvert fald alle kontrolversielle rapporter.

3. Et fast kontaktsted hjemme skal ordnes. Der skal være telefon (og evt. telex). Der skal være vagt dagen igennem og ud på aftenen. Desuden i tilfælde af sene aktioner også om natten.

Det hjemlige kontaktsted skal også sørge for at indsamle og videregende (til lokalgrupper og til udegruppen) alle informationer der udkommer hjemme, og til lokalgrupperne videregende udefra kommende informationer.

4. I god tid før udegruppen kommer til bestemmelsesstedet/stederne skal der have været/være et menneske der for at ordne de praktiske ting: Kontakt til forskellige pressefolk, TV/radio, kontakt til andre grupper, politi (opsætning af udstillinger m.m.), institutioner som f.eks. biblioteket, turistkontorer, andre menneske-kontakter, finde ud af hvor man kan telefonere (telexe) billigt eller gratis, pressebureauer til udsendelse af officielle erklæringer, andre informationscentre.

5. Udegruppen skal på forhånd være orienteret om hvad der sker af aktiviteter hjemme, og løbende holdes underrettet om disses forløb og om nye aktiviteter. Når hjemmegruppen skal have denne kontaktmulighed, må der på forhånd de steder udegruppen kommer til/opholder sig være etableret en telefonforbindelse.

6. Ved hjemkomsten skal det hele hurtigt resultere i en rapport til pressen, andre grupper, internt brug osv.

ØKOPJECE



ØKOLOGI

Økologi er videnskaben der behandler vekselvirkningen mellem den døde natur og den levende natur, mellem de levende væsener indbyrdes og mellem de levende væsener og deres omgivelser.

Denne pjece handler om energistrømmen gennem biosfæren, om stofkredsløb og om menneskets indflydelse på den biosfære, som det er afhængigt af.

ENERGI OG STOF

Når en tændstik brænder opstår der varme, og der bliver aske og røg tilbage. Den energi der var bundet til træstoffet, er blevet løsrevet som varme fra stoffet. Stoffet findes nu som røg og aske. Energi og stof er livets værktøj. Alt liv — også menneskets — oprettholdes ved omsætninger af energi og stof.

De energi- og stofomsætninger, der er knyttet til livet, foregår kun i et ganske tyndt lag på overfladen af jordkloden. Kloden er ca. 12.000 km i diameter, men livets energi- og stofomsæt-

ninger foregår kun inden for en ganske tynd hinde — biosfæren — der går nogle få 100 meter op i atmosfæren, nogle få meter ned i jorden og ud i ferskvand og i havet.

Inden for denne hinde opstår intet nyt stof eller ny energi.

Biosfæren modtager energi som sollys og afgiver energi som varme. Energien løber altså som en strøm gennem hinden. Stoffet er altid det samme og det er lukket inde i denne tynde hinde.

ENERGISTRØM OG STOFKREDLØB

Energistrøm ind i biosfæren (sollys)

Energien i det sollys, der rammer jorden, omsættes og driver vinde og havstrømme. Kun en ubetydelig del — 0,2 pct. — opfanges af planter, der binder energien i plantestof.

Plantestoffets videre omsætning

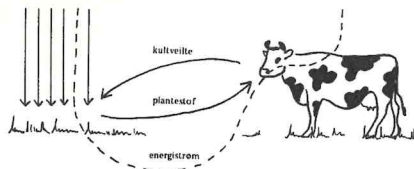
Alt liv lever af den solenergi, som er blevet bundet i plantestof. Planter spises af dyr, der kan spises af rovdyr osv. Dette kaldes en fødekæde. Ved omsætningerne i fødekæder frigives energien gradvist som varme. Ingen omsætning af energi er nemlig helt effektiv.

Når et dyr omsætter energi bundet som plantestof til energi bundet som dyrestof går mindst 9/10 af plantestoffets energi tabt som forbrændingsvarme. Det samme sker ved andre omsætninger i fødekæder.

I forbindelse med energiomsætningen ombygges stof fra en form til en anden. Når et dyr æder planter ombygges kulstof, der findes bundet som plantestof, til dyrestof, men det meste udåndes som kultveilte.

Planterne kan optage kultveilten og opbygge plantestof af den igen. Til denne opbygning bruger planterne solenergi.

Man siger, at kulstof omsættes i et kredsløb.



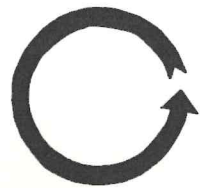
Energiomsætningerne er altså koblet til stofkredsløb.

Det er nødvendigt, at stoffet omsættes i kredsløb. Stoffet er jo lukket inde i den tynde hinde, og der kommer ikke nyt stof til hinden.

Naturen kan altid fortsætte med at fungere inden for den tynde hinde, fordi den ikke skaber noget, den ikke kan bruge, og fordi den ikke bruger noget, den ikke kan få igen.

Stoffet genanvendes hele tiden.

Et godt symbol på naturens stofomsætninger er cirklen:



Intenting bruges op, og der er intet affald.

Energistrøm ud af biosfæren (varme)

Når solenergien er blevet omsat i havstrømme, vinde og fødekæder, frigives den før eller siden igen som varme. Dette bevirker dog ikke, at jordens gennemsnitstemperatur stiger, idet varmen afgives som varmestråling til verdensrummet — se tegning

På sin vej ud gennem atmosfæren hæmmes varmestrålingen af luften, og den hæmmes specielt af kultveilten. Kultveilten virker som glasset i et drivhus, der lader sollyset passere, men hæmmer varmestrålingen.

Menneskets forbrænding af olie og kul har bevirket, at der er blevet mere kultveilte i atmosfæren. Hvis dette fortsætter, vil temperaturen stige. Få graders stigning vil betyde, at polernes is smelter, og alt land under 80 m o.h. bliver til hav.

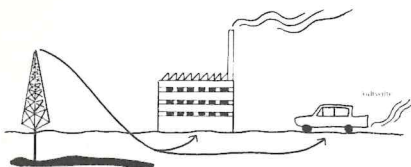
MENNESKETS

ENERGIFORBRUG

O lien vi pumper op af jorden i dag, stammer fra døde dyr og planter. Disse dyr og planter har engang indgået i kulstof-kredsløbet.

Oplagringen af kulstof og omdannelsen til olie har tidsmæssigt strakt sig over 500 millioner år.

Mennesket foretager i dag hurtige og massive indgreb i livsvigtige kredsløb. Olien, der er dannet i løbet af millioner af år, bliver futtet af på mindre end hundrede år.



Mennesket laver ikke noget kredsløb. Et godt symbol for menneskets måde at omsætte stof på, er den rette linie.



Råstofreserverne slipper op og der opstår et forureningsproblem.

RÅSTOFRESERVER

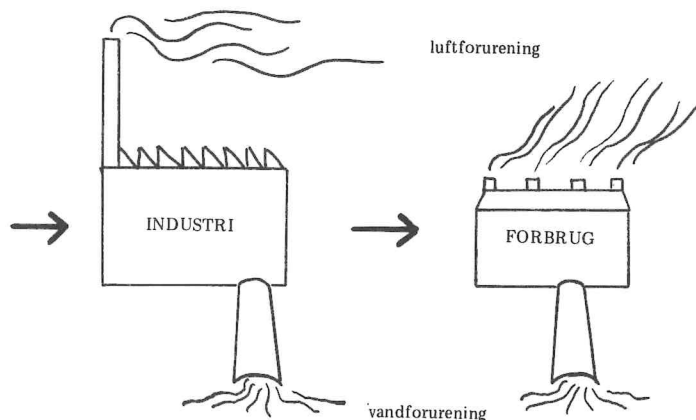
Klodens begrænsede råstofmængder er et vigtigt økologisk problem. Der er lavet mange beregninger over, hvor lang tid råstofferne kan slå til, hvis forbruget stiger, som det har gjort i de senere år. F.eks. har man beregnet at olie vil blive en mangelvare om ca. 30 år. Den erstattes af kul og radioaktive stoffer, som skønnes at vare ca. 200 år. Disse tal forudsætter imidlertid, at der ikke sker væsentlige forskydninger i det nuværende skæve forhold mellem de rige og de fattige lande.

På nogle få hundrede år vil en rig minoritet — de industrialiserede lande — have afbrændt det hele.

Skulle hele verdens befolkning leve med det samme forbrug som gennemsnitsamerikaneren, ville verdens samlede reserver af olie, jern og kobber være opbrugt inden 1980.

u-landene tvinges til at fungere som råstofleverandører til de industrialiserede lande, som omdanner råstofferne til forurening.

Råstoffer fra u-lande, f.eks. olie, mineraler, kaffe, husdyrfoder, m.m.



FORURENING

DDT er et godt eksempel på et stof, der truer globale kredsløb.

DDT anvendes som insektgift.

DDT er fundet i pingvinerne på antarktis.

DDT er meget længe om at blive uskadeliggjort i naturen.

DDT — når det er optaget af en organisme — bliver ikke udskilt med det samme, men ophobes i organismens fedtvæv.

Dette er forklaringen på at modermælken — f.eks. i Sverige — indeholder 70 pct. mere DDT end den tilladte maksimalværdi.

I erkendelse af DDTs bivirkninger har mange af de rige lande — heriblandt Danmark — forbudt anvendelse af DDT.

Man har imidlertid ikke forbudt *produktion* af DDT — DDT produceres stadig i Danmark.

DDT eksporteres til u-landene, hvor man ikke har økonomisk mulighed for at bruge mindre skadelige insektdræbende midler.

De rige lande prøver at beskytte sig selv, uden at erkende problemerne som globale.

ØKOLOGI OG ØKONOMI

Hvordan kan det være, at de rige lande opbruger råstofferne og omdanner dem til forurening?

Nogle mener, at det er fordi vi bliver for mange mennesker. Men det er i de rige lande problemerne opstår og vokser. Befolkningstilvæksten sker i de fattige lande. De rige landes befolkninger er næsten konstante.

Problemerne kommer ikke fra befolkningstilvæksten, men fra de rige landes samfundssystem.

I de rige vestlige lande ejes produktionsmidlerne af private. Når pengene er privatejede vil de flyde derhen, hvor de giver størst udbytte, dvs. der, hvor forrentningen er højest. Produktionen bestemmes altså ikke af, hvad der er godt for alle mennesker, men af, hvad der giver det største overskud til de få, der ejer pengene.

Men hvad betyder det, at pengene skal forrentes? Det betyder, at pengemængden hele tiden vokser. Men det kan den kun hvis produktionen vokser, pengene stammer jo fra produktionen. Produktionsvæksten opstår altså ikke fordi der bliver flere mennesker, men fordi den er nødvendig for at et økonomisk system, hvor produktionsmidlerne er privatejede, kan fungere.

For at kunne øge produktionen skal man bruge flere og flere råstoffer. Øget produktion betyder øget forurening.

For at løse råstof- og forureningsproblemerne må man altså standse produktionens vækst, men derved falder forrentningen væk, så hele grundlaget for de rige landes økonomiske system ikke mere er til stede.

Problemerne kan altså *kun* løses ved at ændre dette system!

INTERVIEWS

JAPAN-VÆKST

Soroku Yamagata, som er leder af det japanske miljøministeriums luftkvalitetsbureau, besvarede spørgsmålene på Japans vegne.

— *Hvad har den japanske regering gjort indtil nu for at bekæmpe forureningen og for at beskytte miljøet?*

— Efter den 2. verdenskrig satte man alle kræfter ind på at bringe Japan på fode igen koste hvad det ville, men som vi alle ved kan denne negligieren af miljøet ikke blive ved med at gå i længden. I dag er den japanske regering meget bekymret over situationen og ønsker at gøre noget ved problemet. Man har således lavet nogle meget strenge love, bl.a. med meget strenge regler for hvad luften må indeholde. F.eks. må indholdet af SO₂ ikke overstige 0,05 ppm.

Loven bliver administreret ved at f.eks. Tokyo er opdelt i 40 præfekturer, som hver er ledet af en guvernør, hvis magtbeføjelser strækker sig så langt som til at han kan lukke en fabrik hvis han skønner den forurener for meget. I hvert præfekturat er der opstillet prøvetagningsstationer, som ofte er automatiske, og med resultaterne fra disse i hånden kan guvernøren lukke fabrikken.

Blandt guvernørernes andre magtbeføjelser kan nævnes at de kan skærpe regeringens love, f.eks. kan en guvernør kræve at indholdet af SO₂ i hans distrikt ikke må overstige 0,03 ppm.

— *Hvad er planerne for fremtidens miljøpolitik i Japan?*

— Først og fremmest vil der blive lagt stor vægt på forskning. Der skal desuden lægges meget stor vægt på planlægning, således at man herigenem sikrer sig at forurening ikke vil genere beboelseskvarterer.

— *Er det rigtigt af de industrialiserede lande at bruge u-landenes ressourcer til at gøre rent efter sig?*

— Nej, absolut ikke. Jeg er af den mening at man skal bestræbe sig på at bygge fabrikker der hvor råstofferne findes, og ikke transportere dem hen til særlige områder af jordkloden. Dette vil kunne hjælpe u-landene rent nomisk, samtidig med at man ikke

koncentreret forureningen i særlige områder. Nu hjælper det imidlertid ikke noget at man spreder forurenende virksomheder. Her er det planlægningen kommer ind i billedet, fordi man herigenem ved anlægningen af en fabrik kan tage passende foranstaltninger til at undgå denne.

— *Hvordan harmonerer en politik, som kræver et stadigt stigende bruttonationalprodukt og stadig stigende levestandard med en politik som kræver en beskyttelse af miljøet?*

— Ikke ret godt, men jeg tror at den japanske regering vil være indstillet på at ville opgive det stadig stigende BNP til fordel for en bevarelse af miljøet.

— *Hvor langt vil den japanske regering gå i sine bestræbelser på at begrænse forureningen; vil man f.eks. gå så langt som til at indføre rationering på personbiler?*

— Nok vil man gå langt, men japanerne er glade for at køre i bil, og hvordan skal en regering gøre sig håb om at blive genlagt efter at have begrænset et forbrugsgode.

— *Hvor skal man begynde med at gøre rent?*

— Mit arbejdsområde er luftforurening, men det er nu ikke alene af den grund at jeg vil vælge at begynde med luften, luft er meget lettere at rense end vand. Går vi i gang nu, vil jeg regne med at vi i løbet af 5-10 år vil have ren luft.

USA-LOVE

Den republikanske senator James L. Buckley fra New York, besvarede spørgsmålene, som repræsentant for den officielle US-amerikanske delegation. Desuden spurgte vi et medlem af the Sierra Club, mr. Wayburn, om hvorledes en naturbeskyttelsesforening så på regeringens politik.

Men først senator Buckley.

— *Hvad har man gjort indtil nu for at forhindre forurening i USA indtil nu?*

— Som de sikkert ved består USA af 50 enkeltstater, som hver har sine egne forureningsbekæmpelseslove, og med forskellige grænser for indholdet af forurenende stoffer i luft og vand, mad m.m. Der findes desuden føderale love som også indeholder bestemmel-

ser om grænser og straf for overtrædelse.

Vil man anlægge en fabrik eller lignende, som man mener vil have betydning for miljøet, skal projektet gennem en offentlig høring, hvor der så vil være muligheder for at komme med indvendinger. Når dette er sket vil der blive taget stilling til om projektet kan sættes i gang.

— *Tror De love vil være nok?*

— Absolut.

— *Hvem skal kontrollere at lovene bliver overholdt og industrien ikke gør hvad der passer den?*

— Jeg vil godt lige have lov til at indskyde at industrien ikke er den faktor som forurenere mest, men det er derimod byområderne. Hvad angår overholdelsen af lovene må det være det offentlige og interesserede enkeltpersoner i fællesskab, som skal stå for kontrollen.

— *Har De gjort Dem nogle tanker om fremtidens forureningsbekæmpelse?*

— Vi skal nok være indstillede på at vi i fremtiden jævnlige skal revidere vor opfattelse af tingene, således at vi kan sætte ind på de til tiden vigtigste områder.

IKKE NOK LOVE

På spørgsmålet om hvad man hidtil havde gjort svarede mr. Wayburn fra the Sierra Club:

— Regeringen har lavet nogle love, men det er slet ikke tilstrækkeligt, fordi der slet ikke er love nok, og af de alt for få love som er, bliver mange slet ikke overholdt. I vort arbejde for at beskytte miljøet er vi ofte nødt til at grave i gamle love, for at finde en hjemmel, som kan standse forurenningen. I en sag jeg for nylig har arbejdet med var den gældende lov fra 1890'erne og var ikke blevet overholdt af regeringen.

— *Hvad regner De med vil ske i fremtiden?*

— Vi håber på bedre love og at man vil anstrenge sig for at overholde gældende love. Forurening er virkelig et alvorligt problem, men det er som om regeringerne ikke har fattet det, og på denne konference i særdeleshed har man slet ikke gjort nok for at understrege problemets alvor.

KINA - PLANLÆGNING

Chen Hai Feng fra Den Kinesiske Folkerepublik fortalte om miljøpolitikken i Kina.

— *Hvad har man i Kina gjort for at undgå et økologisk bagslag, som følge af landets genopbyggelse efter folkets magtovertagelse?*

— For at besvare spørgsmålet må vi nok hellere forsøge at definere hvad vi forstår ved forureningsproblemer. Disse er resultatet af imperialistiske, overudviklede supermagters agressive politik og udbytning, et resultat af udviklingen i det kapitalistiske system. For at få højere profit plyndrer og udbytter imperialister, kolonialister, neokolonialister og monopolkapitalister befolkningen i andre lande, uden at tage hensyn til disses velfærd, ødelægger deres ressourcer, udtømmer med vilje skadelige stoffer, forurenere og besmitte miljøet såvel i deres egne som i andre lande. De tøver ikke et øjeblik med at bruge fantastiske summer hvert år på rustningskapløbet, men er ikke meget for at bruge det mest nødvendige til bevarelse og forbedring af miljøet i deres egne lande eller kompensere for den af deres forurening voldte skade i andre lande.

Under ledelse af det Kinesiske Kommunistiske Parti ledet af formand Mao Tsetung, blev det imperialistiske og feudale system endelig styrtet af det kinesiske folk og Den kinesiske Folkerepublik blev dannet; folket rejste sig og blev herre i deres eget land. I de mellemliggende 20 år, som er gået siden da, har vort folk gennemført en socialistisk økonomi hvilende på uafhængighed og selvforsyning og derigennem omformet det gamle Kina, som var hærgnet af fattigdom til en socialiststat med begyndende velstand. Industri og landbrug udvikler sig voldsomt og udbyttet af industrielle og landbrugsvarer er steget betydeligt sammenlignet med før befrielsen. Som produktionen udvikler sig har folkets levestandard for længst passeret standarden fra før befrielsen og den almindelige sundhed har vist bemærkelsesværdige fremskridt.

Et vigtigt kendetegn for et socialistisk land er planlægning.

— *På hvilket grundlag sker denne planlægning?*

— Når der f.eks. skal bygges en fabrik tager man i sin planlægning højde for forurening og søger allerede på det tidlige stadium at forebygge ubehageligheder.

Vor regering er nu begyndt gennem planlægning at forebygge og bortskaffe industriel forurening af miljøet forårsaget af spildprodukter i overensstemmelse med principperne i en total planlægning, rationel uddeling, mangfoldig udnyttelse, og herigennem gør man det skadelige til nyttigt, støttende sig til masserne, hvor alle tager sin part for at beskytte miljøet til folkets fordel.

Vi betragter vor planlægning i sammenhæng med behovet. Vi har i mange år ledet masse patriotiske hygiejne kampagner og har plantet skove, har forbedret jordens kvalitet, har forebygget jorderosion, har aktivt ombygget de gamle byer, f.eks. i Shanghai, som er Kinas største by, har man således flyttet fra bykernen ud til specielle industriarealer i forstæderne, samt bygget nye industriområder og miner efter vor planlægning etc.

FOLKET STYRER

Kendsgernerne har vist at forudsat folket er herre i deres eget land og regeringen virkelig tjener folket og tager dets interesser nært, vil udviklingen af industri være til fordel for folket, og de problemer, som vil opstå som følge af industriel udvikling, vil kunne løses.

— *Har Kina problemer som følge af befolkningsekspllosion?*

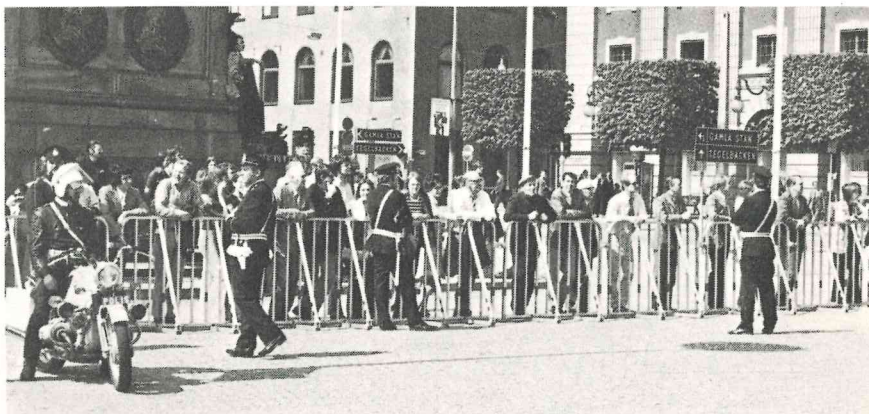
— Befolkningstilvæksten i Kina har været relativ voldsom. Mens vi i 1949 havde en befolkning på over 500 millioner nåede den i 1970 700 millioner. Fordi vi havde fordrevet imperialistiske udnytttere og styrtet et udbytende system faldt vor levestandard imidlertid ikke men er gradvis steget på trods af den relativt voldsomme vækst i befolkningen. Landet er ikke blevet fattigere men er gradvis blevet rigere, folkets bolig miljø er ikke blevet forringet, men er gradvis blevet bedre. Dette betyder selvfølgelig ikke at vi billiger en uahæmmet befolkningstilvækst. Vor regering har altid tilrådt familieplanlægning og den oplysning og undervisning som har været kørt i nogle år er nu ved at begynde at vise resultat. Men det er forkert at tro at befolkningsekspllosion alene vil forårsage forurening og ødelægge miljøet og give anledning til fattigdom og tilbageslåenhed.

— *Hvad er planerne for fremtiden?*

— Kina er kun lige for alvor begyndt at blive industrialiseret. Grunden til at vi er kommet til Stockholm er at vi vil lære af de industrialiserede lande hvorledes de undgår forurening.

Forurening kan kun løses på langt sigt gennem planlægning, gennem hvilket vi gør vort bedste og samtidig mobiliserer masserne og samler arbejderne, bønder og intellektuelle og på den måde løser miljøproblemerne.

Til slut vil jeg gerne bringe en hilsen fra det kinesiske folk til det danske folk.

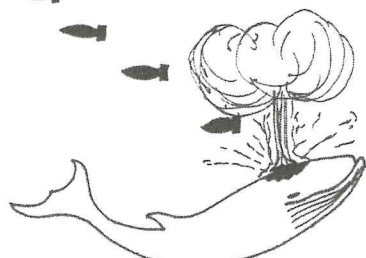


Folket beskyttes af politiet

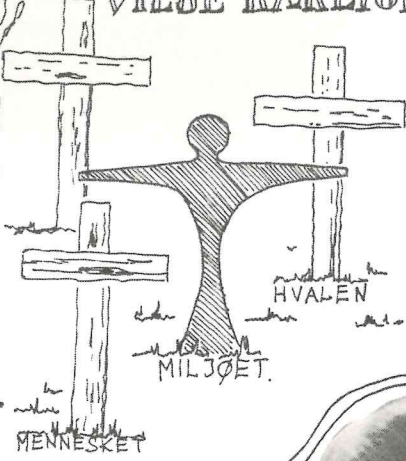
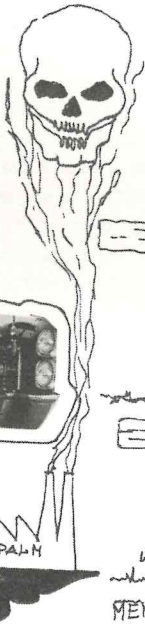
DDT OLIE ESSO
 SST USA
 PLYND-
 RING OVERFLOD
 FORURENING.



VIET NAM-KRIGEN ER IKKE MILJØDELÆGGELSE;
 DERFOR ER DET ET FOR KONFERENGEN
 IRRELEVANT EMNE.



FUGLE BLOMSTER
 MENNESKER VEL-
 VILJE KÆRLIGHED.



JEG BETALER
 DE RIGES
 GILDE;
 DERFOR MÅ
 JEG LEVE AF
 VAND OG
 KORN.

TAK TAK
 TAK TAK
 TAK TAK
 TAK TAK
 TAK TAK



IKKE STRONG!
 GAMLE VEN!



TAK TAK TAK TAK
 TAK TAK TAK TAK
 TAK TAK TAK TAK
 VI VANDT SAMARBEJDET!
 DET GJORDE VI GODT.

INDENFOR MURENE

Til udarbejdelsen af et udkast til en "Deklaration om Menneskets Omgivelser" blev der af FN's miljøkonferences forberedelseskomite nedsat en international arbejdsgruppe (International Working Group on the Declaration). Efter to års arbejde og forhandlinger kunne gruppen aflevere et udkast til en præambel (indledningen til en traktat) og nogle principper, som blev accepteret af Forberedelseskomiteen, der besluttede at fremlægge den for konferencens plenarforsamling til overvejelse og behandling.

Deklarationens præambel indeholder 6 paragraffer, hvori der fortælles om menneskets forhold til sine omgi-

velser. Udviklingen fra et naturmenneske, der levede uden at forstyrre naturens økologiske kredsløb, til et storforbrugende uvæsen beskrives i store træk. Gennem et udvidet kendskab til konsekvenserne af indgrebene i naturen må mennesket finde frem til, hvordan det menneskelige miljø kan bevares eller forbedres, samt føres videre til de kommende generationer. Præambelen slutter med at påpege vigtigheden af, at nationerne og de internationale organisationer samarbejder i løsningen af dette fælles problem.

Den oprindelige deklaraations andet afsnit består af 23 principper, der i generelle vendinger fastslår menneskets

ret til at leve i et godt miljø. Videre hedder det, at Jordens ressourcer skal benyttes, så det nuværende og fremtidige miljø beskyttes, at man skal søge at harmonisere økonomisk vækst især i u-landene med et forbedret miljø, at planlægningen skal afbøde uheldige bivirkninger ved urbanisering, at viden og teknik skal sættes ind i bestræbelserne på at beskytte miljøet mod forurening, at alle stater bør udarbejde miljølove i overensstemmelse med FN's principper, at undervisning i miljøkendskab er vigtig, at mennesket skal skånes for virkningerne af våbenforsøg og at internationalt samarbejde er nødvendigt for at beskytte og forbedre miljøet.

På konferencens dagsorden var der afsat én dag i plenarforsamlingen til behandling af deklaraationen samt åbnet mulighed for nedsættelse af en arbejdsgruppe, der kunne diskutere detaljer, før den blev fremsat i plenarforsamlingen. Dette sidste benyttede delegationen fra Folkerepublikken Kina sig af.

Allerede på den første dag i plenarforsamlingen blev der fremsat mange ændringsforslag til deklaraationen. Det var især latinamerikanske lande og Japan, der ønskede at konkretisere teksten samt tilføje en fordømmelse af atombombesprængninger. Dette fulgte Kina op, ved at forlange nedsat en arbejdsgruppe, der kunne ændre deklaraationen, så der blev taget mere hensyn til u-landene.

Arbejdsgruppen var åben for alle landenes deltagelse, men den skulle arbejde under strenge instrukser, således at deklaraationens vedtagelse kunne holdes indenfor konferencens tidsrammer. Man vedtog derfor, at alle ændringsforslag skulle være fremsat inden mandag den 12. juni kl. 10. Der blev i alt indleveret 45 mere eller mindre gennemgribende ændringsforslag. Indien fremsatte forslag om en ny præambel samt ændringer af nogle af principperne. Peru og New Zealand ønskede tilføjelser om forbud mod atombombesprængninger i atmosfæren, mens Kina ikke som ventet fremkom med ændringsforslag.



KINAS DEKLARATION

Samme dags aften fremsatte den kinesiske delegation dog en 10-punkts erklæring, der efter de fleste delegeres mening var meget skarp. Den indeholdt fordømmelse af imperialismen, neokolonialisme, apartheid og af USAs krigsførelse i Viet Nam. Både Syd-Viet Nam og USA tog til genmæle overfor kinesernes udspil; sydvietnameserne betegnede det som "propagandistisk og polemisk", mens amerikanerne blot erklærede, at de ikke ønskede at kommentere nogle for konferencen irrelevante spørgsmål. Kinesernes 10-punkts erklæring havde følgende ordlyd:

1) *Sammenhængen mellem økonomisk udvikling og miljø.*

Økonomisk udvikling og social fremgang er betingelser for menneskets velfærd og den fremtidige forbedring af miljøet. Udviklingslandene ønsker at opbygge en moderne industri og et moderne landbrug for at sikre deres nationale uafhængighed og udvikling. Der må skelnes mellem disse lande og de få højt udviklede lande. Ingen landes miljøpolitik må ikke besværliggøre udviklingen.

2) *Befolkningsvækst og miljøbeskyttelse.*

Mennesket er den mest kostbare skabning på Jorden. Mennesket frembringer social fremgang, skaber social velfærd og fremmer videnskab og teknologi. Der er ingen grund til pessimisme med hensyn til befolkningstilvæksten og bevarelsen af miljøet. Begge dele kan løses gennem de enkelte landes politik: kontrol af urbaniseringen og bosætning på landet, opløsning om miljøspørgsmål, støtte til familieplanlægning, etc.

3) *Årsagen til social ulighed og miljøforurening.*

Vi mener, at årsagen til den sociale ulighed og forureningen er kapitalisme, som har udviklet sig til imperialismen, monopolkapitalisme, kolonialisme, og neo-kolonialisme — der efterstræber profitmaksimering, uden hensyntagen til menneskers liv og som udleder giftstoffer i miljøet efter egen vilje. Det er supermagternes politik, der har resulteret i de alvorlige miljødelæggelser. De Forenede Stater har begået alvorli-

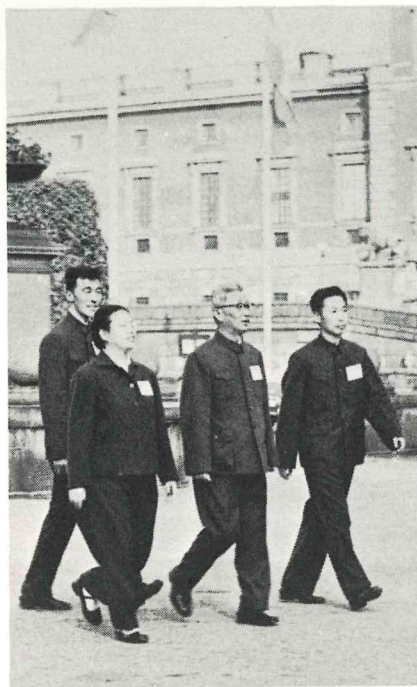
ge mishandlinger i Viet Nam, ved at dræbe og såre mange af landets indbyggere. Dette er kendt overalt i verden og burde indføres i Deklarationen, som også burde indeholde en omtale af kernevåbenruslen.

4) *Beskyttelse af ressourcer.*

Ethvert land er berettiget til at udnytte dets ressourcer til dækning af dets egne behov. Vi opponerer mod de højt udviklede landes udplyndring af ressourcerne i udviklingslandene.

5) *Kampen mod forurening.*

Alle landes regeringer må tage foranstaltninger mod udledning af forurenende stoffer til miljøet. Vi støtter alle de landes folk, som bekæmper forureningen.



6) *Internationale kompensationer.*

Ethvert land har ret til at beskytte sit miljø. Lande, der er ofre for andre landes udledning af forurenende stoffer, har ret til kompensation herfor.

7) *International udveksling af viden og teknologi.*

Alle lande bør aktivt beskæftige sig med videnskab og teknologi, der kan beskytte miljøet. Videnskab og teknologi bør ikke monopoliseres af ét eller to lande. De bør være tilgængelige for udviklingslandene til beskyttelse af deres miljøer.

8) *Frivillig fond.*

Oprettelsen og styrelsen af en inter-

national fond har været foreslået, og bidragyderne hertil bør være de højt industrialiserede lande, som er de alvorligste forurenere.

9) *Verdens miljø-organ.*

Det officielle organ, der er blevet foreslået til ledelse af miljøpolitikken, skal respektere alle landes suveræniteter. Dette organ må ikke være under supermagternes kontrol.

10) *International miljøbeskyttelse og suveræniteter.*

Enhver international aftale må respektere alle landes suveræniteter. Intet land må gøre indgreb i andre under påskud af miljøbeskyttelse.

DANMARKS STORMAGTS POLITIK

På et møde efter at kineserne havde fremsat deres forslag, rådede formanden for den danske delegation kineserne til ikke at fastholde deres forslag. Det var nemlig den danske samt de andre nordiske landes holdning, at der ikke burde rippes for meget op i deklARATIONEN, så den kom i fare for at blive forkastet. Men kineserne fulgte ikke rådet, og de fastholdt deres principper. Flere af den danske delegations medlemmer betegnede kinesernes opførsel som begynderagtig og mente derfor, at vi måtte være med til at vise dem tilrette. (Folkerepublikken Kina blev først for nylig optaget i FN og har derfor ikke deltaget i forberedelserne af miljøkonferencen).

Nu opstod der diskussion om, hvordan arbejdsgruppen skulle fortsætte sit arbejde, for Kina forlangte, at møderne skulle være åbne, mens andre mente det modsatte. Det endte med at møderne blev holdt for lukkede døre, og at kun de lande, der havde fremsat ændringsforslag, deltog i diskussionen, mens andre lande kunne deltage som observatører.

Efterhånden som arbejdet skred frem blev det efter de danske observatørers mening tydeligt, at Kina mistede sin støtte blandt u-landene, fordi disse var bange for at Kinas udfald skulle betyde "deklarationens forlis". De fleste var opsat på at få vedtaget en erklæring, inden konferencen sluttede,

fordi den ville være et af de vigtigste resultater. I konferencens forberedelseskomite havde man også tillagt den stor værdi, idet den indgik i den foreløbige konference-rapport, som hemmeligt var udarbejdet i marts måned.

Dagen før konferencens afslutning så det ud til at deklARATIONEN ville lide en krank skæbne, og den franske delegation havde bemærket, at frustrationen i arbejdsgruppen nu var fuldstændig. Algeriet havde fremsat et forslag, der efter fleres mening kunne slå deklARATIONEN til jorden. I mange u-lande er soil-erosion et alvorligt problem der er opstået på grund af landenes intensive udnyttelse af jorden med monokulturer. Disse planteafgrøder er udsat for stærkt svingende priser på verdensmarkedet, og da u-landenes økonomi er afhængig af disse produkters afsætning, betyder det, at u-landene er meget udsatte. Derfor forlangte Algeriet sammen med andre u-lande, at deklARATIONEN skulle indeholde et forlangende om mere stabile priser på u-landenes eksportprodukter. Den almindelige kommentar i den danske delegation var, at råvarepriser intet har med miljø at gøre. Kommentaren var Industrirådets repræsentants, der støttedes af to andre af delegationens medlemmer.

Kina og USA var imidlertid kommet frem til kompromisser på vigtige punkter, nemlig i spørgsmålene om fordømmelse af kolonialisme og apartheid. Dagen før konferencens afslutning var man i arbejdsgruppen kommet til enighed om 14 af principperne, mens der var uenighed om 4 principper (især nr. 21, der omhandlede forbud mod brug af "wabons of mass destruction") og 6 principper samt præambelen endnu ikke var behandlet. Arbejdsgruppen samledes igen om aftenen, og mødet trak ud til kl. 4,30 om morgenen. I løbet af natten var der foretaget mange ændringer på deklARATIONEN, og dramatiske optrin havde fundet sted.

ÆNDRINGER

Sverige havde udarbejdet en ny præambel, som var en sammenfatning af det hidtidige udkast. Denne var der generel enighed om; dog gik katolske lande imod omtalen af fødselskontrol.



Miljøbusser for de delegerede, som ikke benyttede dem!

Af den oprindelige deklARATIONENS 23 principper blev 12 ændret, 4 udgik og 2 nye blev tilføjet.

I princip 1 fik Kina gennemført en fordømmelse af apartheid, kolonialisme og race-diskrimination, men altså ikke af monopolkapitalisme, imperialism, neo-kolonialisme og USA's krigsførelse i Viet Nam.

Princip 4 er nyt og omhandler ansvaret for de vilde dyr og deres omgivelser.

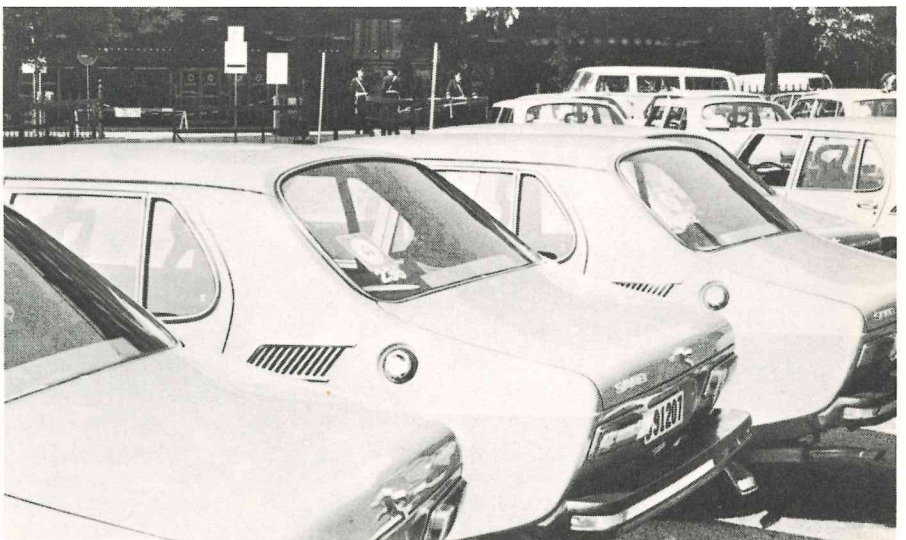
Princip 7 er ligeså nyt og indeholder

en opfordring til samtlige stater om ikke at lede giftige stoffer ud i havene.

Princip 10 har fået en tilføjelse, der omtaler u-landenes behov for rimelige råvarepriser ved eksport.

Princip er nyt og opfordrer alle til at behandle miljøproblemerne i en fælles ånd.

Under behandlingen af det oprindelige princip 21 fandt der sent på natten nogle dramatiske hændelser sted. Formanden for arbejdsgruppen havde konstateret, at der var enighed om princippet, selvom kineserne ikke hav-



— de udlånte biler fra Saab og Volvo

de kunnet godtage teksten. En kinesisk talsmand fremlagde da en tekst, der lagde vægt på fordømmelse af biologisk og kemisk krigsførelse i stedet for kernevåben-krig. Herefter foreslog formanden, at man i rapporten indførte, at Kina var det eneste land, der gik imod princip 21. Dette gjorde kineserne så ophidsede, at en af dem sprang op og holdt en meget skarp tale. Imidlertid varede det ikke ret længe, for da blev det elektroniske udstyr sat ud af funktion, og ingen i den store sal kunne høre taleren. Der gik en halv time inden højtalerne og mikrofonerne atter virkede. I mellemtiden var kineserne blevet beroligede; man havde fortalt dem, at deres fremgangsmåde lå udenfor FNs rammer og bedt dem om at indordne sig under de gældende regler. Der var uenighed om, hvad årsagen til afbrydelsen var. Nogle mente som ovenfor omtalt, at det var for at tale kineserne til rette, mens andre var af den opfattelse at translatørerne ikke kunne følge med, at talen behandlede emner der lå udenfor dagsordenen, og endelig at anlægget virkeligt brød sammen.

I sin "brandtale" havde kineserne forlangt indføjet et princip om berettigelsen af nationale befrielseshære, og dette støttedes af Zambia og Algeriet. Det var ellers den almindelige opfattelse, at Kina nu havde mistet sine forbundsfæller blandt u-landene, der anså Kinas udfald mod deklARATIONEN for at være farlig; men når nogle u-lande alligevel støttede Kina skyldtes det, efter fleres mening, at man ville give Kina en chance for at falde til i FN.

DEAD-LINE DIPLOMATI

Arbejdsgruppen, der skulle behandle deklARATIONEN nærmere, arbejdede lige til fredag middag, og deklARATIONEN kunne derfor netop nå at blive forelagt i plenarforsamlingen til vedtagelse, inden konferencen sluttede om eftermiddagen. Alle deklARATIONENS punkter var nu gennemdiskuteret, og kun få punkter, som visse lande ønskede forelagt i en større forsamling, manglede.

Efter vedtagelsen af de sidste komiteerapporter, blev de sidste punkter klaret, og der skulle nu stemmes om deklARATIONEN som en helhed. Inden dette ønskede to mindre lande ordet. De erklærede blot, at de ikke var helt tilfredse med deklARATIONEN, men at de alligevel ville stemme for, for at sikre konferencens resultat. Derefter bad Kina om ordet, og spændingen steg i forsamlingen. I sin tale betegnede kineserne deklARATIONEN som ubrugelig, men fortsatte videre, at de ville undlade at stemme, for ikke at sabotere de andre landes bestræbelser på at nå frem til en erklæring om det menneskelige miljø. Man skred derefter til afgørelsen om deklARATIONEN, og konferencepræsidenten spurgte om forsamlingen ville godtage deklARATIONEN. Straks begyndte en del af forsamlingen at klappe, hvorefter en stor del af forsamlingen fulgte efter, således at præsidenten ikke havde chancer for at se, om der var nogle der protesterede. Derfor slog han

hammeren i bordet og sagde: "It is so decided".

Efter denne "afstemning", som mange mente var ureglementeret, fik deklARATIONEN følgende ordlyd:

DEKLARATIONEN

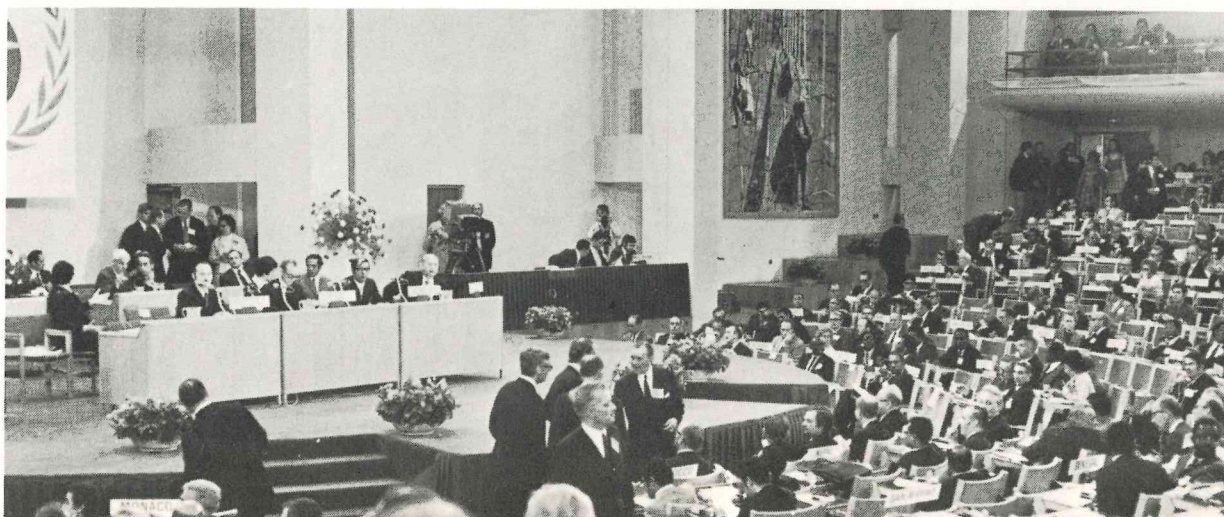
1. Mennesket har den fundamentale ret til frihed, lighed og passende livsvilkår i et miljø, som i sin kvalitet tillader et liv i værdighed og velbefindende.

Det har en alvorlig pligt til at værne om og forbedre miljøet for de nuværende og de kommende generationer. I denne henseende må en politik, som fremmer eller bevarer apartheid, raceadskillelse og diskriminering såvel som kolonimæssig eller anden påvirkning samt vold udefra fordømmes og søges afskaffet.

2. Jordens naturlige ressourcer inklusive luft, vand, jord, flora og fauna og i særdeleshed repræsentative eksempler på naturlige økologiske systemer må bevares til gavn for nuværende og kommende generationer gennem omhyggelig planlægning eller forvaltning i tilbørlige former.

3. Jordens evne til at producere vitale fornyelige ressourcer må vedligeholdes og, hvor dette er muligt, genopbygges og forbedres.

4. Mennesket har en særlig pligt til at bevare og med klogskab værne om de vilde dyr og deres tilholdssteder, som nu trues i alvorlig grad af en række ugunstige faktorer i forening. Na-



turbeskyttelse inklusive vildtbeskyttelse må derfor tildeles stor vægt i planlægningen for en økonomisk udvikling.

5. Jordens ikke-fornyelige ressourcer må udnyttes på en måde, som forebygger en fremtidig udtømmning, og som tilsikrer, at hele menneskeheden vil kunne drage fordel af deres udnyttelse.

6. Udsendelsen af giftige stoffer eller af andre stoffer samt frigørelse af varme, i sådanne mængder eller koncentrationer, at miljøet ikke formår at uskadeliggøre dem, må stoppes for at sikre, at økosystemerne ikke tilføjes alvorlige eller ubodelige skader. Alle folks retmæssige kamp imod forurening bør støttes.

7. Alle stater skal vedtage alle de forholdsregler, der er mulige med henblik på at hindre forurening af havene med stoffer, som kan frembyde fare for menneskenes liv, skade levende forsyninger og havets flora og fauna, samt forvolde skader på havenes muligheder og legitime anvendelse i øvrigt.

8. Økonomisk og social udvikling er af største betydning for at sikre mennesket et behageligt livs- og arbejdsmiljø og for at skabe forhold på Jorden, som er nødvendige for at forbedre livskvaliteten.

9. Mangler i miljøet, som er opstået i kraft af underudvikling og naturkatastrofer, udgør alvorlige problemer og kan bedst afhjælpes ved en øget udvikling med overførelse af økonomisk og teknisk bistand i betydeligt omfang til komplettering af udviklingslandenes egne bestræbelser og den behørigt tilpassede hjælp, som er nødvendig.

10. For udviklingslandene er stabile priser og tilstrækkelige indtægter på landbrugsprodukter og råstoffer væsentlige, for at miljøproblemerne skal kunne overvindes, idet økonomiske faktorer såvel som økologiske processer må tages i betragtning.

11. Alle staters miljøpolitik bør forøges og ikke i uhensigtsmæssig grad påvirke udviklingslandenes nuværende og fremtidige udviklingspotentiel, og den må ikke kunne hæmme opnåelsen af bedre livsvilkår for alle, og de nødvendige forholdsregler bør træffes af stater og internationale organisationer med det formål at opnå enighed om, hvordan man skal overvinde de mulige nationale og internationale økonomiske følger af miljøpolitiske forholdsregler.



12. Ressourcer til bevarelse og forbedring af miljøet bør stilles til rådighed under hensyntagen til udviklingslandenes specielle omstændigheder og behov, til alle de omkostninger, som kan opstå derved, at de inkorporerer miljøpolitiske sikkerhedsforanstaltninger i deres udviklingsplaner, samt til behovet for, at de efter egen anmodning får adgang til yderligere international teknisk og økonomisk bistand til dette formål.

13. For at nå frem til en mere rationel økonomiseren med ressourcerne og dermed at forbedre miljøet bør staterne anlægge et integreret og koordineret greb om deres udviklingsplanlæg-

ning for at tilsikre, at udviklingen gøres forenelig med behovet for at bevare og forbedre det menneskelige miljø til gavn for alle befolkninger.

14. Rationel planlægning udgør et væsentligt hjælpemiddel for at løse alle konflikter mellem behovet for udvikling og behovet for at værne om og forbedre miljøet.

15. Bebyggelse og urbanisering må planlægges, således at ugunstige indvirkninger på miljøet undgås og et maksimalt antal sociale, økonomiske og miljøpolitiske fordele opnås for alle. I dette tilfælde må projekter, som sigter på racepolitiske eller kolonialistisk overherredømme afskaffes.

16. Befolkningspolitik, som ikke

strider mod grundlæggende menneskelige rettigheder og som anses for passende af de involverede regeringer, skal vedtages i regioner, hvor hastigheden i befolkningstilvæksten eller en ekstrem befolkningskoncentration kan forventes at få negativ indflydelse på miljø eller udvikling, eller hvor en ringe befolkningstæthed vil kunne forhindre en forbedring af det menneskelige miljø eller virke hæmmende på udviklingen.

17. De mest hensigtsmæssige nationale institutioner må pålægges den opgave at planlægge, forvalte og kontrollere de enkelte staters miljøressourcer i den hensigt at forbedre miljøets kvalitet.

18. For at fremme økonomisk og social udvikling må videnskab og teknologi udnyttes for at identificere, undgå og overvinde farer for miljøet og løse miljøproblemer såvel som til fælles bedste for hele menneskeheden.

19. Uddannelse i miljømæssige spørgsmål for den yngre generation såvel som for voksne og med nødvendig hensyntagen til de forsømte grupper, er væsentlig for at få udbredt grundlaget for en oplyst befolkning og en ansvarsbevidst optræden fra enkeltpersoner, virksomheder og samfundet med hensyn til at bevare og forbedre miljøet.

20. Videnskabelig forskning og udvikling inden for rammerne af miljøproblemerne, det være sig nationale såvel som internationale, må fremmes i alle lande, navnlig i udviklingslandene. I den forbindelse må den uhindrede strøm af aktuelle videnskabelige oplysninger og erfaringer understøttes og bistås for derved at lette løsningen af miljøproblemerne; miljøteknikken må stilles til rådighed for udviklingslandene på vilkår, som opmuntrer til en omfattende udbredelse uden dog at udgøre nogen økonomisk belastning for udviklingslandene.

21. I overensstemmelse med FNs regler og de folkeretslige grundprincipper har staterne uindskrænket ret til at udnytte deres egne naturressourcer i overensstemmelse med deres egen miljøpolitik og pligt til at tilse, at aktiviteter inden for deres jurisdiktion eller kontrol ikke forvolder skader på miljøet i andre stater eller områder uden for grænserne for deres jurisdiktion.

22. Staterne skal samarbejde for at videreudvikle internationale retsregler med hensyn til ansvar og kompensation til ofre for forurening og andre miljøskader fremkaldt som følge af aktiviteter inden for disse staters jurisdiktion eller kontrol med områder uden for deres jurisdiktion.

23. Uden at foregribe de generelle grundregler, hvorom det internationale fællesskab vil kunne komme til enighed, eller de kriterier og minimumsniveauer, som må fastsættes på national plan, er det af afgørende betydning, at der konstant holdes øje med de værdisystemer, som er gældende i de enkelte lande, og den udstrækning, i hvilken man bør tilpasse en standard, som er gyldig for de mest fremskredne lande, men kan være u hensigtsmæssig eller socialt set unødvendig kostbar for udviklingslandene.

24. Internationale spørgsmål angående beskyttelse og forbedring af miljøet bør behandles i en kooperativ ånd

af alle lande, store såvel som små, på lige fod. Samarbejde via multilaterale eller bilaterale overenskomster eller på anden praktisk måde er af stor betydning for at forhindre, fjerne eller mindske og på effektiv vis kontrollere u hensigtsmæssige miljøvirkninger som følge af aktiviteter på alle områder, på en sådan måde at alle staternes suverænitæt og interesser tilgodeses på tilbørlig vis.

25. Staterne skal sikre, at internationale organisationer spiller en samordnet, effektiv og dynamisk rolle, hvad angår beskyttelse og forbedring af miljøet.

26. Mennesket og dets miljø må skånes for virkningerne af kernevåben og alle andre former for masseødelæggende våben. Landene må, i de relevante internationale organer, tilstræbe en hurtig overenskomst, som eliminerer og fuldstændigt tilintetgør sådanne våben.



REKLAME

DE ER SÅ FLINKE -

Industrien, og især den svenske, benyttede miljø-konferencen som en handelsmesse. Alle de delegerede fik tilsendt reklamer, vareprøver, brochurer og invitationer til demonstrationer. Da kampen på markedet for udstyr til forureningsbekæmpelse allerede er stenhård og iblandet betydelige kapitalinteresser, var industrien villig til at gøre alt for de delegerede. Det ville jo være en profitabel forretning at gøre nogle af de delegerede interesserede i industriens "forureningsfiltre og -dimser", som kun et meget lille fåtal af de delegerede havde mulighed for at vurdere. Industriens bestræbelser fremgår af bl.a. følgende invitation, der blev sendt til alle delegerede fra Volvo.

Af konferencens forberedelseskomite fik Volvo lov til at stille flere hundrede nye Volvo'er til rådighed for konference-deltagerne, og da Saab ikke ville stå tilbage for Volvo, meldte de sig også. Det endte med, at de to selskaber fik lov til at stille lige mange biler til rådighed, således at hver lands delegation havde to biler med chauffør samt de vogne, som deres lands ambassade var udstyret med. Der blev forurennet ikke så lidt ved den konference.

Motoring of today forms an indispensable part of the total community system and is a basis for our way of life.

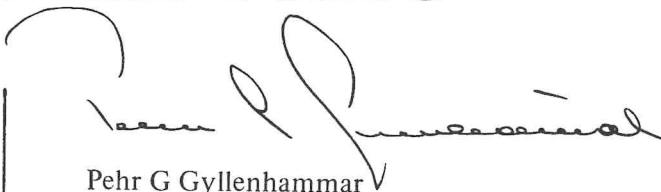
An overall approach to environmental problems connected with motoring is vital. Volvo believes in a comprehensive approach to environmental problems. It is not enough to concentrate only on emission control and technical problems.

During the United Nations conference on human environment, environmental issues will be discussed. We have concentrated on a practical approach on problems relating to our trade. We believe this to be a useful complement to the Stockholm activities. With our contribution we would like to underline that the community must weigh benefits against costs. Certain environmental advantages can be technically attained but at high price.

Where do we want to draw the line?

Welcome to Gothenburg

AB VOLVO



Pehr G Gyllenhammar

The Volvo environmental programme

Programme

Special one-day programmes are to be arranged at Volvo in Gothenburg on June 7, 8, 9 and 19 including:
Presentations of different Volvo environmental projects

Presentation of an environmental exhibition and a film on environmental problems

Discussions

On June 2 a special press programme will be arranged in Gothenburg when the Swedish Minister of Agriculture, Mr Ingemund Bengtsson, head of Sweden's delegation in the UN conference, will open the Volvo environmental exhibition.

Air Transport

On the above days free return flights to Gothenburg will be arranged by Volvo for your convenience.

In view of preparations to be made we would appreciate hearing whether you will attend our programme.

Please use the enclosed reply card

Address: AB Volvo, 405 08 Gothenburg

You may also telephone Volvo in Gothenburg, 031/54 00 00, extension 1126 or Volvo Press Centre, Stockholm 08/21 37 06

DAI DONG

Dai Dong The Gioi er et førkonfutsetiansk kinesisk ordsprog, som siger: "Ikke kun en mands familie er hans familie, og ikke kun hans børn er hans børn, men hele Verden er hans familie og alle børn er hans børn."

Dai Dong er navnet på en af de grupper, der arrangerede en alternativ konference i forbindelse med FNs miljøkonference. Nedenfor har vi medtaget den erklæring, som man på konferencen blev enige om at udsende:

Mennesket lever i et sammensat biologisk system, hvis enkelte dele står i en indbyrdes afhængighed, der først for nylig er blevet klart erkendt. Derudover lever mennesket også i sammensatte sociale, økonomiske og politiske systemer, som det selv har skabt, i almindelighed uden at tage disse strukturers uafvendelige og ofte ødelæggende indgriben i de naturgivne forhold i betragtning. De menneskeskabte systemer er præget af ufuldkommenhed og ulighed, idet de ikke dækker alle menneskers behov, men forsyner et mindretal af menneskeheden med en overflod af forbrugsgoder, mens størsteparten af Jordens befolkning holdes ude i fattigdom og håbløshed.

I vore dage har vekselvirkningen mellem de samfundsmæssige strukturer og de naturgivne rammer ført til en miljøkrise, som truer hvert eneste menneske på Jorden, skønt den stort set kun er forårsaget af industrinationernes økonomiske praksis. Erkendelsen af miljøkrisen er kommet meget brat på et tidspunkt i historien, hvor netop de fattige og udbyttede folk har begyndt at kæmpe for selvbestemmelse i deres egne lande og medbestemmelse i verden.

Ikke blot for at kunne leve tilfredsstillende, men for overhovedet at kunne overleve, er det bydende nødvendigt at erkende, at vi kun kan tilfredsstille vore behov inden for det naturlige miljø, vi lever i. Dette vil kræve dybtgående ændringer i såvel vore politiske, økonomiske og sociale strukturer som i vor individuelle livsholdning med den målsætning ikke bare at overleve men at leve med de bedste muligheder for menneskelig udfoldelse.

Erkendelsen af, at sådanne ændringer er nødvendige, fører til, at visse styrende principper må tages i anvendelse.

I

Mennesket er ikke alene om at bo på Jorden. Om menneskeheden skal overleve afhænger af utallige andre arter af planter, dyr og mikroorganismer og af sammenhængende fysiske og kemiske processer i luften, vandet og jorden. Det er først for nylig i forbindelse med

menneskets øgede indgreb i naturens livsvigtige sammenhænge, at man har erkendt den uhyre vigtighed af, at denne gensidige afhængighed ikke forstyrres. Alt liv afhænger af de stof- og energiprocesser, som udspringer sig i Jordens økologiske system. Det er disse processer, vi er ved at ændre endnu før, vi har forstået dem fuldt ud. Alle mennesker må bringes til at forstå dem og beskytte dem og til, når de ændrer dem, da at gøre dette med nænsomhed og fornuft. Denne forståelse af sammenhængen mellem verdens aktuelle problemer kan kun fremmes ved omfattende oplysning og grundig uddannelse.

II

Der er en fundamental konflikt mellem det hidtidige syn på økonomisk vækst og miljøbeskyttelsen. I løbet af de sidste 100 år har en stadigt voksende industri i visse dele af verden medført en farlig forurening og en skandaløs ødslen med ressourcer.

Samtidig er der sket en tiltagende geografisk koncentration af den økonomiske magt og den industrielle aktivitet. Dette har ført til en situation, der er karakteristisk ved, at de fremskridt, der er nået gennem udnyttelsen af Jordens rigdomskilder, og den internationale politiske indflydelse, der er knyttet til kontrollen med disse rigdomme, er koncentreret i ganske få nationer. Det er indlysende, at en mere fornuftig fordeling af den industrielle indflydelse er nødvendig, hvis man vil løse de globale miljø- og samfundsproblemer. En sådan omfordeling — redistribution — ville på samme tid medføre en mere lige deling af de økonomiske goder og af den politiske indflydelse, såvel mellem de forskellige nationer som mellem de enkelte mennesker.

III

Fremmede koncessioners udnyttelse af nationale og regionale ressourcer med et deraf følgende tab af fortjeneste i de udbyttede områder, har betydet en umådelig og stadig større økonomisk ulighed og et monopol til industrilandene på produktion, energi, teknologi, oplysning og politisk magt. Svarende hertil er u-landene blevet oversvømmet med fremmed kapital og overskydende varer med det resultat, at deres egen økonomi er blevet nedbrudt og deres rigdomskilder er blevet ensrettet

for at tjene til industrinationernes yderligere berigelse. Den økonomiske udvikling, som industrilandenes investeringer og teknologiske praksis har skabt, må ændres gennem krav om, at alle mennesker har fundamental ret til rigdomskilderne i deres eget land. Imidlertid må udnyttelsen af ressourcerne ikke dikteres af geografiske tilfældigheder, tvært imod bør alle Jordens rigdomme komme hele Jordens befolkning ligeligt til gode i denne og i kommende generationer. Det at give autoriteten over hvert enkelt område tilbage til dets befolkning må imidlertid indbefatte en forpligtelse til et globalt samarbejde, som ikke er begrænset af politiske barrierer. Miljøet må beskyttes mod forurening, ødelæggelse og rovdrift.

IV

Det er indlysende, at menneskeheden ikke kan tillade sig ubegrænset befolkningsforøgelse i et afgrænset miljø med begrænsede ressourcer. Befolkningsproblemet er dog kun en af mange faktorer, af hvilken ingen i det lange løb er den vigtigste eller mest afgørende i miljøproblematikken. Befolkningsproblemet er uadskilleligt forbundet med spørgsmålet om adgang til ressourcer. En virkelig forbedring af levevilkårene i de underudviklede lande ville medføre en langt mere stabil befolkningstilvækst end programmeret fødselskontrol. Befolkningsproblemet er således ikke et løstrevet globalt eller biologisk fænomen, men bør betragtes som en del af den større indbyrdes afhængige sammenhæng mellem menneskets sociale, økonomiske og naturmæssige omgivelser. I et givet tidsrum kan befolkningen i et område være enten for stor eller for lille i forhold til de ressourcer, der er inden for rækkevidde. Dette økologiske princip gælder lige så vel for mennesker som for dyr. Imidlertid er menneskeheden sociale organisation i vore dage således, at samfundsstrukturene har forårsaget en kolossal ulige fordeling af livsvigtige ressourcer.

På det globale plan er u-landenes befolkningsproblemer blevet skabt i takt med de to foregående århundreders koloniale expansion, hvorved befolkningerne i Asien, Afrika og Latinamerika har mistet kontrollen med deres egne ressourcer. Den koloniale udbytningmodel er opretholdt i vore dage tords den formelle selvstændighed i de tidli-

gere koloniserede eller på anden måde afhængige områder. Ret almindeligt ser man den politiske magt i hænderne på økonomiske eliter, hvis interesser stort set falder sammen med de gamle kolonilandes, og dette umuliggør, at folkene i Den Tredje Verden udnytter deres ressourcer til dækning af deres

Det er uomgængeligt nødvendigt på globalt plan at enes om redistribution af råvarer for at rette denne historiske udvikling op.

Så længe ressourcerne rent faktisk ødsles bort, er det vildledende at betragte befolkningstilvæksten som roden til alt ondt. (Alt for ofte sammenblender man tallet på den globale befolkning og overbefolkningen af visse områder). Den kendsgerning, at nogle bymæssige miljøer lider af en kræftagtig væxt, må ikke tjene som påskud til at vende opmærksomheden bort fra vor generations virkelige udfordring, som består i at skulle realisere en ligelig fordeling af livsgoder og livsrum. De nationer, der hovedsageligt bærer skylden for tingenes tilstand, har ikke nogen som helst ret til at anbefale verdens sultende folkeslag befolkningsindskrænkende forholdsregler.

Det bør bemærkes, at for industri-landenes vedkommende, vil såvel kombinationen øget forbrug pr. indbygger i en ikke-voxende befolkning, som kombinationen et stabilt forbrug pr. indbygger i en voxende befolkning føre til yderligere ressourceforbrug og forurening. Dette vil ikke være tilfældet, hvis de ønskelige socio-økonomiske forandringer, der vil lede til en økologisk rigtig produktions- og forbrugskæde, bliver gennemført.

V

Al økonomisk udvikling afhænger af teknologi. Nogle af de produkter, som konventionel teknologi frembringer, er overordentlig skadelige, set fra en økologisk synsvinkel. Vi kan ikke fornægte teknologien i sig selv, men vi må omforme den og opstille nye mål for den. Økologisk teknologi skal mindske presset mod miljøet. En hurtig udvikling af de nye synspunkter skulle resultere i et ændret syn på teknologien. Dens målsætning skal være at tjene til vor overlevelse og forbedrede levevilkår. Det er ikke tilstrækkeligt at rette på den eksisterende teknologi ved forureningsbekæmpende foranstaltninger,

skønt sådanne forholdsregler — på kort sigt — kan eliminere de mest katastrofale følger af den industrielle forurening.

VI

De industrielle landes kultur afspejler deres politiske og økonomiske ideologier, som er baseret på ønsker om en stadig øget væxt i materielle goder og en ukritisk tillid til, at teknologien vil løse menneskehedens problemer.

I disse ideologier, som formidles til alverden, er etikken en glemt dimension. At antage dem vil ikke blot føre til skuffelse og frustration for nationer og individer, men vil umuliggøre gennemførelsen af en rationel økonomisk og økologisk politik. En forøgelse af de materielle goder i de udbyttede lande vil tillade dem at bevare deres åndelige og kulturelle egenart; men mange mennesker i de rige lande må for dette formåls skyld, når de ser sig selv stillet ansigt til ansigt med en formindskelse af deres materielle værdier finde frem til nye definitioner på miljømæssige og sociale fordele.

VII

De Forenede Nationers menneskerettighedserklæring fastslår, at alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed og bør omgås hinanden i broderlig forståelse. *En af de største trusler mod menneskeheden er truslen om krig.* Verdensfreden hænger nøje sammen med retfærdig fordeling af ressourcer og af de øvrige store problemer vedrørende miljøødelæggelse. Den stadigt voksende produktion af og handel med våben af alle slags — atom — konventionelle og helt nye — lægger en stadig tungere økonomisk byrde på alle mennesker i verden.

Rustningsudgifterne er tyngende for både rige og fattige lande. Den militære teknologi, som opsluger en vigtig del af den videnskabelige kapacitet, i særdeleshed i de rige lande, er én af hovedkilderne til forurening og ressourceforbrug. Således er krigen og forberedelserne til den intimt knyttet til miljøproblematikken. Med udnyttelse af atomkraften — såvel til militære som til civile formål, voxer truslen mod miljøet faretruende, og kontrollen med oprustningerne bliver stadigt vanskeligere, så risikoen for en atomkrig øges. De enormt

store summer, som ødsles på militæret, bør i stedet anvendes på gennemførelse af redistribution og miljøbevarelse. Så længe menneskeheden finder sig i dette misbrug og i selve krigen som udvej, vil det ikke være muligt at oprette det stabile miljø, som hele menneskehedens skæbne afhænger af. Ikke desto mindre må beslutningen om at opgive krig ledsages af anerkendelsen af, at mennesker har ret til at kæmpe for at befri sig for al undertrykkelse — såvel national som international. Denne kamp må betragtes som både retfærdig og nødvendig. De, der med størst ihærdighed søger pacifistiske løsninger, bør bekræfte deres solidaritet med dem, der er engageret i sådanne kampe, samtidig med, at de fastholder nødvendigheden af at udvikle effektive ikke-voldsmetoder. Ellers kan de sociale og internationale konflikter ikke løses, uden at en altødelæggende krig sættes i gang.

BOGLISTE

FORTSAT

Økonomisk vækst

Baran, Paul Alexander
The political economy of growth. New York, Monthly review, 1968. 368 s.

Grunbaum, I.
Kapitalismens politiske økonomi. Røde Hane, 1970. 168 s.

Monopolkapitalen. Av Paul A. Baran og Paul M. Sweezy. Oslo, Pax, 1971. Bd. 1-2.

Påviser, at moderne kapitalisme ikke er baseret på "fri konkurrence", men på en stadig stærkere monopolisering, hvor nogle få giganter i praksis dominerer markedet, kontrollerer prisfastsættelsen og udøver den reelle politiske magt.

Forurening – forureningsbekæmpelse

Carson, Rachel L.
Det tavse forår. 2. udg. Gyldendal, 1969. 264 s.
Et kampskrift mod den hæmningsløse brug af biocider ((DDT, kviksølv, BHC m.fl.) og et af de første (1962).

Dorst, Jean
Før naturen dør. Gad, 1966. 183 s. ill.
En beskrivelse af dyrearters udryddelse gennem de sidste 200-300 år.

Forurening – global krise. Udg. af Internationalt Forum. 1972. 47 s. ill.
Kortfattet redegørelse for sociale, økonomiske og politiske konsekvenser af den globale økologiske krise, samt for forholdet mellem I- og U-lande.

Forureningsproblemer. Red. Joachim Jerrik. 2. opl. Haase, 1972. 160 s. ill. (Orientering, 14).
Traditionel behandling af forureningen af jord, vand, luft etc. Alle afnister, med undtagelse af det første om plantebeskyttelsesmidler, giver en lang række relevante oplysninger og et godt overblik.

Forureningsrådet
Der er udsendt en række rapporter og publikationer om luftforurening, vand, jord og støj. Inden for hvert felt findes der publikationer om kortlægning af forureningskilder, transportveje og virkninger, samt om forslag til forureningsbekæmpelse.

Forurensning og biologisk miljøvern.
Red. av Ivar Mysterud. Arr. av Universitetet i Oslo. Oslo, Universitetsforlaget, 1971. 251 s. ill.

Omhyggelig gennemgang af miljøgifte: kviksølv, bly og DDT's opførsel i naturen. Desuden om luftforurening, bl.a. om forsurende stoffers virkninger.

Gerhardsson, Gideon.
Buller. Uppkomst, spredning, störning, skydd. Stockholm, Bonnier, 1971. 183 s. ill.

Om støjproblemer.

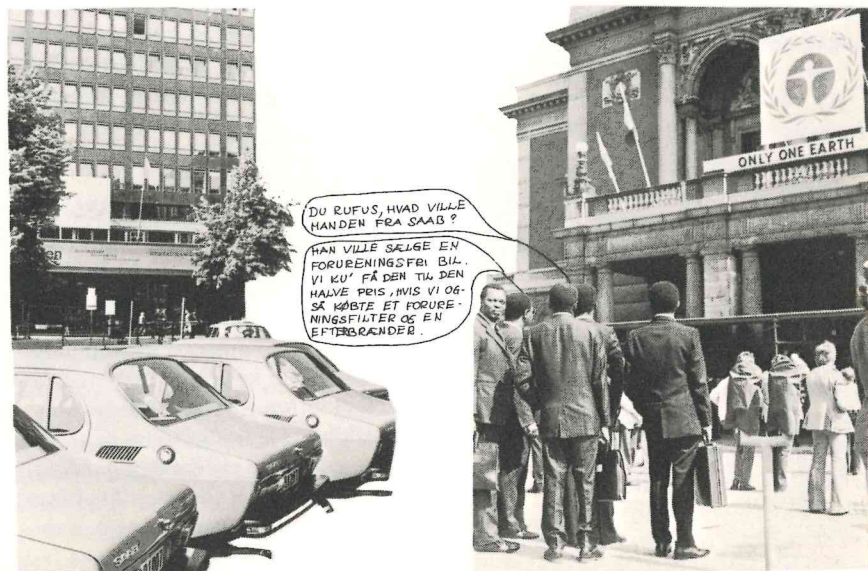
Giftene vi gir naturen. Red. av Gunnar Aksnes. Oslo, Universitetsforlaget, 1968. 127 s.

Ingerslev Fritz
Støj og lyd. Dansk Kedelforening, 1971. 65 s. ill.

Jørgensen, Sven Erik
Forureningslære. Biologisk-Kemisk Forlag, 1971. 180 s. ill.

–. Øvelser og analyser. Af Ib Høi og Sven Erik Jørgensen. 1971. 126 s. ill.
Lære- og øvelsesbog for gymnasium, HF, seminarium og de ældste klassetrin i folkeskolen om økologi og forureningsformer.

Lund, Ebba
Vandforurening. Berlingske, 1971. 141 s. ill.
Vandets kredsløb, fødekæder, forureningskilder, recipienter og rensningsmuligheder.



Nogle oplysninger om den jord, vi sammen lever på. Et arbejde af NOAHs informationsgruppe i samarbejde med NOAHs andre arbejdsgrupper. Ny udg. 1971. 136 s. ill.

Pædagogisk fremstilling af menneskers situation i U- og I-lande, især med hensyn til faktorer, der forringer miljø og social velfærd i det industrialiserede samfund.

Om forureningsproblemer. Udarb. af Landsplanudvalgets sekretariat med bistand fra den kommitterede i byplansager på foranledning af arbejdsgrupper på foranledning af arbejdsgruppen vedrørende perspektivplanlægning. 1970. 107 s.

En teknisk redegørelse for forureningsformer i Danmark før Forureningsrådet startede.

Palmstjerne, Hans
Plyndring, sult, forgiftning. 3. ændrede opl. Det Danske Forlag, 1970. 132 s.
Indføring i den økologiske problematik og en påvisning af, at I-landenes forureningsproblemer hænger sammen med U-landenes stadig voksende forarmelse.

Persson, Göran
Luftforurening och luftvård. Stockholm, Bonnier, 1969. 218 s. ill.

Poisoned power; the case against nuclear power plants. By John William Gofman and A.R. Tamplin. Pa., Rodale, 1971. 368 s.

Især om problemer med radioaktiv affald fra kernereaktorer. Desuden om strålingsfare ved ulykker og udslip med kølevand.

Rudd, Robert L.
Biocider og den levande naturen. Stockholm, Wahlström & Widstrand, 1968. 295 s.